

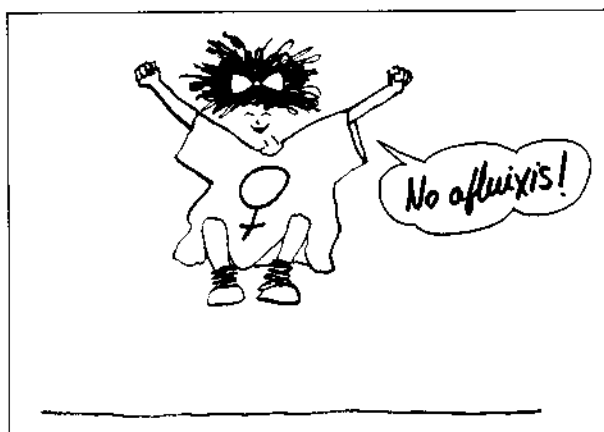
CA LA

Com la nit buida
l'invisible amor entre les dones
però de col·lud l'envolten
aïthor,
però en cada plec hi ha amagats
els mil racons de la tendresa,
de la passió.
L'invisible l'amor entre les dones?

ESER

Ca La Dona
08442

3	Editorial
4	Dacia Valente
8	Ràims amargs
9	Dossier
10	Tàctiques lesbianes per a temps difícils
16	Cap d'any al Daniel's
18	Fins que tornis amb mi i Cançó-Poema D'on ve gal
19	La literatura homosexual
20	Les enemigues del FIS
22	La ruta de la seda
24	Fax, falxes i teletips
25	Al peu de la lletra
26	Calaix de modista
28	Dones públiques: Renée Vivien

© Jacky Fleming - Ed. horas y Horas

Que no es van citar a l'últim número

NOTA: Us recordem que el *Centre de Documentació de la Dona de l'Ajuntament de Barcelona* es cremà aquest estiu. Per refer-lo necessiten material. Envieu-hi el vostre. (C/Avinyó, 7. 08002 Barcelona)

CA LA DONA, Gran Via, 549, 4t. 1a - 08011 Barcelona.
☎ 323 33 07 - **Horari:** de dilluns a divendres de 18 a 21.

Portada i disseny gràfic, Deda Coelho da Paz. Tel. 441 40 80
Portada: Foto, Lilo Raymond. Texts, Eulàlia Lledó.
Realització, ABCdisseny. ☎ 211 34 87. D.L.: B - 22.331 / 89

Orgulls!

El proper 28 de Juny se celebra, com cada any, el dia de l'Orgull Gai i Lesbià. I com cada any, ens agradaria no haver de celebrar aquesta diada, perquè el sol fet de la seva existència ja demostra que queda un llarg camí per recórrer fins assolir la completa llibertat sexual, fins que les persones puguin realment estimar com vulguin, fins que sexualitat no vulgui dir heterosexualitat, i homosexualitat, desviació, perversió i altres conceptes que a la doble moral establerta tant li agrada utilitzar.

El moviment gai i lesbià, en els seus anys d'existència ha aconseguit fets importants com la construcció d'un moviment on gais i lesbianes s'han pogut trobar per autoafirmar-se, conèixer-se, estimar-se i lluitar contra la seva opressió; com la derogació de la llei de perillositat social, o com treure a la llum la seva existència, els seus problemes i les seves reivindicacions obligant el teixit polític i associatiu a tenir-los en compte.

No obstant això, la realitat quotidiana dels i de les que no estimen com el poder i la societat manen, continua essent molt dura. Realitat feta de clandestinitat, marginalitat, angonya i opressió que només la força de la passió, l'amor la complicitat i la rebel·lia contra la injustícia transformen en moments de joia i seducció.

En aquests moments que corren, on la política del govern és la de retallar més i més les llibertats individuals i col·lectives (Llei Corcuera, Llei de vaga, Decret de Solchaga, etc...) és molt important que continuem denunciant les discriminacions per raons d'opció sexual, que imposem als nostres centres de treball, a les institucions i a tot arreu els punts de la plataforma del moviment i sobretot que ens continuem estimant com vulguem, malgrat ells.

DACIA VALENTE

EL SEU NOM
ENS DÓNA UNA
PISTA DE LA SEVA
PERSONALITAT

Dacia Valent

«En 1985, el meu germà, que tenia 16 anys, va ser assassinat per uns companys d'escola, durant les vacances d'estiu. Els qui l'assassinaren declararen davant del jutge que l'havien matat perquè era negre i que, per això, mereixia una lliçó» (Dacia Valente a "L'autre journal", París, 1991)

Mare africana, pare italià, nascuda a Somàlia, has viscut a tots els continents. Quin és el resultat d'això?

Ha fet de mi una internacionalista. No tinc fronteres i estic molt contenta de no tenir-ne. Vaig aprendre de llegir amb *Els miserables* de Victor Hugo, i el segon llibre que vaig llegir, perquè me'l donà ma mare, fou *El manual del guerriller* del Che Guevara. Potser això explica allò que sóc i allò que m'agrada ésser.

Com és ser dona negra a Itàlia?

No és gaire diferent de ser dona a Itàlia.

Ésser negra és un agreujant. Depèn de quin tipus de dona ets. Pots ser una dona que digui: «bé, no és que tot vagi bé, però vaig fent, sobrevisc». Pots ser una dona més conscient i dir: «res no va bé i ho canviaré». Depèn. No és que el fet d'ésser dona i negra et faci ser diferent. Ets diferent per les coses que dius, per les coses que fas.

D'extrema esquerra, 29 anys, eurodiputada italiana... Què fas al parlament europeu? Què hi pots fer?

Bé, el mínim possible. No crec en els parlaments. Uso el parlament per tenir temps lliure. Faig la meva feina. La feina

que hi he de fer, en el menor temps possible. Jo em sento una delegada. Els diputats són diputats pel poble per fer algunes coses. Aquestes coses les faig i vull que el poble entri en els parlaments. Això sí. Aquest és el meu primer encàrrec parlamentari i crec que serà l'últim. Crec que el parlament, concebut com està en aquest tipus de democràcia, en aquest tipus de sistema, és la mort de la política. Massa compromisos, massa politització dins del parlament. La política es fa al carrer, als hospitals, a les escoles, no als parlaments.

Aleshores, com funcionen els mitings que realitzes a les places dels pobles?

Ens barallem. Ens barallem, però és maco. En italià es diu *debate*, també en castellà i el debat es fa entre persones que no estan d'acord. Parlar amb persones que estan d'acord amb nosaltres és perdre el temps, confirmem coses que sentim. Parlar amb persones que no estan d'acord amb tu i, no convèncer-los, però sí mostrar-los altres punts de vista, això és important.

I com a comunista a Europa sóc conscient que no tinc periòdics, ni televisions des d'on puc parlar a milers de persones. Per a mi és important aquest contacte a les places. Faig dos mitings al dia, més o menys.

Sembla que no vas ser exactament l'eurodiputada que desitjava el Partit Comunista Italià (PCI)...

Mira. Jo vaig estar adscrita al PCI durant moltíssim temps. I mai no em proposaren de ser candidata de res, ni tan sols vaig arribar a ser cap de *condominio*, ni tan sols cap de comunitat veïnal, no em proposaren mai de nomenar-m'hi. Un dia estava en una comissaria perquè un borratxo m'agredí i els meus col·legues no m'ajudaren i totes aquestes coses. I tot això ho veí un periodista i ho escrigué en un diari. Així que vaig esdevenir molt famosa a Itàlia. En aquell moment, el partit on jo he militat durant anys digué: «mira, en tenim una que està aquí, que la coneixen a tot arreu. Proposem-la de candidata.» Es pensaven que jo era una negreta bona. Que anava a totes i que deia: «sí, perquè els negres i els blancs són germans i viuran tota la vida junts i han de prendre's per germans i estimar-se força». I és una mentida, perquè potser els negres i els blancs són germans però no és cert que ho sàpiguem. Que tots els negres ho sàpiguem i que tots els blancs ho sàpiguem. El problema és aconseguir que aquesta germanor sigui efectiva. Llavors el partit es pensava que jo era bona i després s'adonà que jo era radical i que no era tan bona. Una vegada un company em preguntà: «però com és

que tu has estat elegida en la llista del partit comunista com a independent». Li vaig respondre «No, no estic elegida en la llista del Partit Comunista Italià com a independent, estic elegida en la llista del Partit Comunista Italià com a comunista. Són dues coses completament diferents.» Sense parlar malament del PCI, del que era el PCI, un grandíssim i un dels més forts partits reformistes d'Europa. No era un partit comunista, aquesta és la veritat.

Com es manifesta actualment el racisme a Itàlia? Quins són els aspectes més destacables.

Allò més espectacular són les agressions, els atacs racistes que hi ha en contra de la població negra i àrab que hi ha a Itàlia. Però el racisme de debò, el motor que genera el racisme social és el del govern. Aquest és el racisme que es manifesta a través de les lleis. A través de les circulars governatives, que agreugen la llei sobre emigracions, la llei d'estrangeria que existeix. I aquest és el racisme pitjor, perquè és un racisme legal. És el racisme d'aquells qui diuen que no són racistes.

Em sembla que aquesta llei d'emigració fou votada pel PCI...

Mira, aquesta Llei d'Estrangeria a Itàlia fou votada pel 93% del parlament. L'única persona coneguda que s'oposà en aquesta llei vaig ser jo. Erem molta més gent, però les associacions nacionals d'emigrants digueren que la llei era perfecta, era justa, i ho feren venent-se, perquè després totes reberen diners del govern. Per exemple, per a aquell projecte estúpid. Una associació nacional d'emigrants rebé 800.000 dòlars, gairebé 900.000 per fer un cens de les catifes perses que hi ha a Roma. Per a què deu servir? Però... per a la societat multiracial és molt important saber quantes catifes perses hi ha a Roma. Aquesta llei, doncs, fou votada pel PCI. Jo encara hi era i havia demanat a tot el partit que votés en contra, la direcció, però, elegí de votar a favor. Allò més estrany és que les persones del PCI que votaren en contra de la llei ara són a Refundazione Comunista. És rar. Potser aquest fou el criteri discriminant sobre el qual s'uní Refundazione Comunista. (riu)

Parla'ns una mica sobre els moviments antiracistes italians.

Mira, a Itàlia hi havia una mena d'embrió de moviment antiracista en el 89 i encara continuà després de la mort d'aquell noi a Vilaliterno, Jerry Maslou, vam fer una gran manifestació. Hi havia un gran moviment, un moviment radical que deia

no a la policia, no a les fronteres tancades. Aquest moviment fou matat. Un dels millors efectes de la llei nova a Itàlia fou eliminar el moviment, avortar aquest embrió de moviment antiracista.

El fet és que avui, com a tots els països d'Europa, si demà al matí un s'aixeca i pensa «bé, què puc fer avui?» i decideix de fundar una associació nacional antiracista, pot fer-ho, no existeix control sobre aquestes coses. El problema és que qualsevol ho pot fer. I hi ha una desorganització, una desarticulació d'allò que podria ser un fort moviment en un munt de petites coses, sempre amb nom *nacional*, que tenen dues o tres persones dins i que no fan res. Entren a les habitacions on es premen els botons del poder, els de governar el món, però no tenen dret a tocar-los. Tot just poden treure'ls la pols, enllustrar-los. Però el fet d'entrar en aquestes habitacions ja saps com és. Aquest són els *coconuts*, aquelles persones que són negres per fora i blanques per dins. Es venen, es venen i venen tot el moviment. Tot el que passa, passa amb una cobertura política dels propis representants nacionals dels emigrants i del moviment antiracista. El problema és tornar a crear un moviment fort.

No existeix enlloc d'Europa un moviment amb articulacions nacionals, regionals. Hi ha persones de bona voluntat que treballen i persones de dolentíssima voluntat que guanyen sobre la pell dels emigrant, dels negres i dels gitanos, i dels jueus i de tots. El problema és com ajuntar les persones de bona voluntat. I aconseguir que esdevinguin persones que influeixin en el joc polític.

Escrivies un llibre: Històries de blancs, històries de negres. Quan el podrem llegir?

I com saps que estic escrivint aquest llibre !!!?

L'any vinent, al novembre o desembre. Perquè ara no tinc temps per acabar-lo. He escrit només dotze contes. Haurien de ser trenta contes molt breus, d'un màxim de sis fulls. Estil Hemingway, Henry Miller, més o menys...

Us en regalaré una còpia. Però després compreu-lo, que em donaran els *royalties*.

Com compatibilitzes la teva vida pública amb la de mare?

Tinc dos fills i un ex-marit socialista i un company que és un que ha cremat una universitat sencera a Montreal, molt més simpàtic que el meu ex-marit. Els meus fills vingueren fa dos anys i em digueren: «Mama, vosaltres sou dos, un és socialista i l'altra, comunista. Nosaltres hem

decidit que un de nosaltres serà comunista i l'altre socialista.» Tinc dos secretaris que no són fills meus i un assistent personal, que és el meu fill petit, Matias. I treballem junts. Ell em diu el que he de dir i jo evito dir-ho. Perquè si no em farien fora de tot arreu. És divertit. Jo sóc llicenciada en filosofia i vaig estudiar en veu alta amb ells, quan eren molt petits. Són canalla que sap com moure's i jo sóc una mare que sap com moure's amb ells. Ens divertim plegats.

Com veus allò de canviar el món, ara?

Bé, estàs parlant amb l'única revolucionària de l'ala revolucionària del Partit de la Refundatione (somriures), vull dir, l'única que està a la direcció del partit. Estic pel canvi del món. Porto una

és possible, és imperatiu. Si no el canviem ... Mira, estic convençuda que nosaltres no deixem res en herència als nostres fills, tenim aquest món, el prenem en préstec d'ells. Tenim l'obligació de tornar-los un món vivible, on els homes i les dones siguin el centre de totes les eleccions polítiques, dels partits, dels governs, dels parlaments, dels metges, dels emmagatzemadors, de tots. Si no som capaces de donar-los això, llavors quedem-nos nosaltres amb aquest món i acabem nosaltres amb ell.

I Refundatione Comunista?

Mira, el Partit de la Refundatione Comunista neix, i aquest és el problema principal, com a reacció a la dissolució del Partit Comunista Italià. No naixem com a resultat del treball d'anàlisi, d'un

sis hores escoltant la Valen, que sóc jo, que diu coses imbècils sobre els emigrants, sobre Cuba o sobre Palestina, o sobre els hospitals o ... sis hores escoltant i portant-se un amic. Perquè el nostre partit es diu Refundatione Comunista, però jo li dic «me'n porto un amic» perquè en realitat aquest és un partit fet amb un àmplia base i amb pocs generals, molts soldats i pocs generals. Un partit que podria ser realment l'oposició en Itàlia, però per ara no té temps de fer política perquè està dividint-se les llocs interns entre els corrents, que nosaltres diem que no existeixen, però en realitat sí que existeixen. Existeixen perquè hi ha la Democràcia Proletària, estaven els del PDUP..., experiències diferents que s'ajunten en un mateix partit. Un partit que té aquest gran mèrit: haver ajuntat diferents experiències de

Amb Eva Cham, del grup de dones "Musu Kafo" de Premià de Mar

gran lluita pel dret de vot de la gent negra, però estic en contra del vot, per tothom. Perquè fa anys que estem votant i no canvia res. Llavors sembla que... ja hem fet aquesta experiència, canviem, canviem i vegem d'altres coses, com funcionen altres coses. Canviar el món és ara l'única possibilitat, no es pot reformar més. No podem dir: bé, hi ha algunes coses que no funcionen bé, anem a reformar-les. Ja ho hem provat, ja ho hem provat i hem vist que no passa res, o pitjor, que s'agreuja la situació. L'única possibilitat és revolució. I revolució no significa anar a una plaça amb rifles i disparar-li no sé a qui. Significa canviar radicalment el teixit social. Canviar radicalment les formes de lluita. Canviar radicalment les estratègies per arribar a realitzar l'objectiu que persegüim. Això és el canvi. El canvi del món, per a mi, no

treball teòric sobre la capacitat del PCI de ser oposició. Ens dissolen el partit i diem: anem a fer un nou partit comunista. Aquest és el primer pecat original de Refundatione Comunista, però que corregirem amb els anys. Hi ha una dada: el PCI, que fou oposició durant 40 anys, no fou capaç de substituir un govern demòcrata-cristià que fa 45 anys que està governant. I el problema no és que es comprin els vots o que ells tinguin el poder, etc. El problema també és que hi ha una oposició que no és capaç de governar, d'acreditar-se per governar. És un partit de militants. No és un partit d'inscrits. És un partit de persones que es lleven a les set del matí el diumenge per anar a buscar el diari i distribuir-lo i vendre'l a les cantonades, és de persones que es tornen boges per portar a terme iniciatives, que són capaces d'estar

l'extrema esquerra a Itàlia. És la primera volta que es verifica la unitat de l'esquerra a Itàlia i l'hem feta nosaltres. I això és el partit. Però també és una cosa que em fa falta i que li fa falta a tothom. [sobretot no és un accessori, és necessari. Tenim una gran tasca: refundar una idea d'emancipació a partir del comunisme. Tenim la necessitat de fundar de nou la capacitat d'oposició de la societat.

Quin espai tenen les dones i les seves lluites en Refundatione Comunista?

Refundatione és un partit que té problemes amb les dones, que no ha tingut un gran debat intern sobre la qüestió de la diferència, que no sap com discutir-hi, i que prefereix, doncs, no posar-ho en discussió i dir que no existeix diferència entre homes i dones; que són

tots treballadors i que d'això hem de partir. Negant, de fet, el valor de la lluita de les dones des de 1910 fins ara.

Creus que tornareu a plantejar tota la qüestió que has comentat sobre les dones?

És clar. El partit, en la seva majoria, elegí deixar de banda el tema. Jo sóc part de la minoria que deia que és necessari que les dones tinguin el seu espai dins del partit: un espai autònom d'elaboració política a partir del fet que són dones. El partit digué que no. Vam perdre en el Congrés. Això no significa que ja mai més no ho plantegem. Començarem a fer una lluita diferent. Jo mai no he format part dels espais de les dones, tinc altres prioritats quan a negra, en aquest moment. Però és necessari, a partir del fet que som comunistes i llibertaris, que si una dona vol tenir el seu espai dins d'un partit, té el dret de tenir-lo. I si jo l'hi nego, jo no sóc comunista. Sóc qualsevol cosa menys comunista. Mira, d'un total de 200.000 persones inscrites, 30.000 som dones, poquíssimes, molt poques. A la direcció nacional som 7, d'un total de 30.

Parlant dels teus orígens. Com et sents tu, italiana? africana?

Mira sóc una persona que ha nascut a Àfrica, ha crescut a Amèrica Llatina, a Europa de l'Est, a Àsia, a Austràlia i viu ara a Europa. Les meves arrels són africanes, de pell, no només de color de pell, de cap, de cor i d'entranyes. Crec fonamentalment que no haurien d'existir fronteres, crec que la qüestió la resumia molt bé Einstein quan omplí, a la frontera americana, el formulari d'entrada: a l'apartat on li preguntaven de quina raça era, ell escrigué: *humana*. Aquesta és la meva tendència. Sé que en aquest moment no és possible. Jo sóc negra i a partir d'aquest fet he de lluitar per millorar la meua situació quant a col·lectiu negre. Perquè no està bé en el món. En aquest moment la meua lluita és aquesta. Quan la meua identitat sigui forta, llavors seuré al voltant d'una taula per discutir d'integració, de germanor, de món sense fronteres. I llavors serà molt més fàcil parlar perquè els blancs seuran a la meua taula, no perquè els faig pena, ni perquè pensen a concedir quelcom, seuran perquè em respecten i perquè em tenen por. De la mateixa manera que jo els respecto ara i els tinc moltíssima por.

Tens cap contacte amb les feministes italianes?

Sí, hi tinc contacte. Perquè l'esquerra militant i antagonista no és gaire

nombrosa i ens trobem a totes les accions Des del fet d'estar en contra de la guerra, les assemblees antiracistes, feministes, als actes a favor de l'avortament, de l'autodeterminació de la dona, en contra de la màfia... i som sempre les mateixes. I en el Partit. Perquè la meitat de les dones militants compromeses són al nostre partit, la meitat de l'altra meitat són al Partit Democràtic d'Esquerra i l'altra meitat als Verds. Penso que, saps quan es parla

Tres dies després hi hagué la capitulació d'Iraq, i la inauguració del nou ordre mundial, per part dels USA. Fou un bon acte. Ens sentíem molt participants de la història en aquell moment.

Mantens contactes amb aquestes dones?

Sí. Mantenim contactes. Ara estem treballant sobre la qüestió de Líbia, el futur bombardeig de Líbia per part dels

Deda Coelho da Paz

de la unitat de l'esquerra?. Doncs, bé, les dones estem unides en moltíssimes coses i això és un bon exemple de rendibilitat política, de resultat polític.

Com va anar el Fòrum Internacional de Dones a Tunis el 1991?

Bé, el vam fer durant el període de la guerra del Golf. Era un encontre on participàrem tot el moviment contra la guerra, *Women in Black* contra la guerra, dones israelianes, iraquianes, americanes, africanes, asiàtiques, japoneses, vingué també Vanessa Redgrave, la roja, i... també homes, hi havia René Dumont (agrònom i històric militant ecologista francès), Roger Garaudy, que abans era comunista i ara és islamista. Va ser una posició de les dones en contra de la guerra, que tres dies després s'acabà. Nosaltres demanàvem que s'acabés, però no pas com es va acabar.

USA, probablement Bush, que té força problemes al front intern, buscarà la possibilitat de repetir l'èxit que tingué durant la guerra del Golf. Saddam Hussein ja no és un candidat tan bó com abans, ja no té el gran exercit. Gadaffi és un bon candidat. Nosaltres volem evitar una acció d'aquest tipus. Ens hem reunit a Cuba, estem organitzant una Convenció de Dones a Trípoli per al juny d'aquest any. Intentem començar abans de les eleccions nord-americanes, perquè si ha d'haver-hi alguna cosa serà abans del novembre, entre l'agost i el setembre. Nosaltres començarem al juny, tot dient: «Bé, aquest cop no serà tan fàcil».

Deda Coelho da Paz

Entrevista realitzada després de la taula rodona contra el racisme on va participar el 8 de març d'enguany.

RAÏMS AMARGS

LA LLARGA VIDA DE LA LLUITA CONTRA LES AGRESSIONS SEXUALS A LES DONES

Fa més d'un mes la premsa es va fer ressò de la història d'un americà de 27 anys. Un tal Steve Alten Butler que, acusat de violar una nena, va demanar que li fos imposada la pena de la castració, més tard se'n va desdir, però la polèmica ja estava servida. Des del poder judicial americà algunes veus contemplaven la castració com la pena més encertada i a to amb el delict.

TORNEM-HI AMB L'INESGOTABLE IMPULS !!

Si bé semblava que el treball feminista, corroborat per moltes investigacions, havia anant esborrant la vella idea que la violació era el resultat de la «inesgotable i urgent sexualitat masculina», ara de nou, des de sectors molt variats, ressegueix aquesta idea.

Els jutges i alguns sectors que veurien la castració com una solució a la violació parteixen justament d'aquest supòsit. Si el violador no ha pogut controlar el seu desig, se li extirpa el penis i acabem!

Així, el càstig es converteix en la clau, en la recepta màgica i exemplar. Amb la castració se soluciona totalment el greu problema de la violació.

Però, com hem anant dient (incansablement) des del Moviment Feminista, està demostrat que els homes que forcen les dones obligant-les a tenir una relació sexual no ho fan pel desig de la relació sexual. Els homes que violenten sexualment, ho fan perquè volen

sotmetre la dona i gaudir, demostrant per la força qui mana.

Per això les feministes insistim tant a afirmar que els agressors no són bojos, ni malalts sense control dels seus genitals, sinó individus que traspuen ideologia masculista, no gens aliens, per tant, a aquesta societat entossudida a perpetuar la prepotència i el domini masculí sobre les dones.

Resumint, que és la **VIOLÈNCIA I LA PREPOTÈNCIA MASCLISTA MÉS QUE NO PAS L'EROTISME INCONTROLAT** la palanca que mou al violador.

Per tant, és obvi que prepotent, violent i agressor es pot ser amb i sense penis. I la castració no garanteix que no s'exerceixin violències sexuals d'altra mena. No és només aquesta obvietat la que ens duu a plantejar-nos que la castració és un camí erroni. Convé no oblidar que els agressors (violadors, marits gelosos, companys que maltracten les seves companyes...) no són els únics responsables de la violència sexual que s'exerceix sobre les dones.

Els són, sens dubte, els executors i es mereixen la reprovació social pels seus actes.

No és menys cert, però, que actuen animats per tot un conjunt de mecanismes opressors de la infantesa, a la família, a l'escola, al carrer i als mitjans de comunicació: moguts per determinades idees inculcades sobre les dones i els homes i sobre les relacions entre els sexes. No seria bo que, amb solucions com la castració, es culpés exclusivament els agressors denunciats, perquè això deixa lliure de responsabilitats la resta

de la societat i sobretot els que tenen responsabilitats legislatives, de govern, informatives i judicials.

Que es porti a terme la venjança (pensem en la tant comentada pel·lícula *Thelma and Luise*) quan la duu a terme la víctima, és comprensible. Però no sembla raonable proposar-la com a remei (entre d'altres coses perquè no ho és en absolut) a tan greu problema.

CONTINUAREM SENT CONTUNDENTS

Serem contundents a l'hora d'exigir que les agressions sexuals siguin considerades delictes públics (i mai privat) i que els agressors siguin castigats. Perquè cal que el conjunt de la societat entengui la magnitud i la gravetat del problema. Que les dones agredides no se sentin culpables, per això cal exigir l'emparedament de la justícia.

Però aquesta anàlisi, a les dones que tenim una visió més global de la complicada realitat social, no ens porta a pensar que el càstig i sobretot el càstig «exemplar», sigui la solució de res.

Justament al voltant d'aquestes reflexions hem començat a discutir, entre nosaltres, els possibles avantatges de l'aplicació de la reducció de penes en el Codi Penal, de manera que jutges i fiscals puguin condemnar més agressors que no pas ara, perquè, ara, en ser tant altes les penes codificades, les aplicacions exigeixen un nombre molt elevat de proves que acaben per no ser aplicades. (Potser així els jutges no tindrien excuses, argumentant que les penes són massa elevades i no hi hauria tants casos sobreseguts. Caldrà resseguir els resultats i parlar-ne més.

Per acabar, us diré que m'alegra que les feministes ens hàgim allunyat sense vacil·lacions de solucions com la castració. I que tot i tocar de peus a terra i ser conscients de la necessitat de la denúncia i el càstig, continuem amb el propòsit de fer entendre com és de degradant la violència contra la llibertat sexual d'una dona.

Continuem combatent tota manifestació de poder, opressió i insolidaritat entre els sexes.

M'alegra en definitiva, que la duresa i dificultat, a vegades, de la nostra lluita no ens hagi desanimat fins al punt de caure en la defensa de solucions fàcils i fantasmagòriques com la castració.

Carmen G. Vara
(Comissió Contra les
Agressions a les Dones)

AMOR ENTRE DONES

En el número anterior vam incloure un petit dossier dedicat a pintores o a alguns aspectes de la pintura de les dones; és en aquesta mateixa línia que en el número que teniu a les mans i, tenint en compte que per aquestes dates celebrem el dia de l'orgull lesbià i gai, us oferim en aquest número un dossier sobre l'amor lesbià. Esperem, a partir d'ara, oferir-vos en cada *Ca la Dona* un dossier sobre alguna qüestió candent.

Fa poc la televisió local convidà una de nosaltres a un programa sobre la decisió del sínode d'evitar que els homosexuals practicants ocupessin càrrecs a l'església d'Anglaterra. En principi, el programa s'havia d'estructurar al voltant del tema de si «els homosexuals naixien així o no». Se suposava que la pregunta que una de nosaltres havia de respondre era si l'homosexualitat és natural. La resposta, per descomptat, era que no és natural, que es construeix socialment i que les seves expressions canvien multiculturalment i històrica.

Tanmateix, tan bon punt començà el debat, ràpidament es va fer obvi que als membres de l'audiència, als benpensants habitants de Branston, convidats per representar el gran públic, no els preocupava gens ni mica si els homosexuals naixien així o no. De fet, buidant de contingut el prometedor debat, un àvid genetista cristià va fer una dissertació sobre l'evidència científica a l'abast que refuta la hipòtesi innata. Segons ell, aquesta era la raó de pes per la qual s'havia de prohibir que els homosexuals ocupessin càrrecs de responsabilitat dins l'església, ja que si l'homosexualitat és una opció i no pas una condició, es pot resistir més fàcilment. La majoria dels fidels van estar-hi d'acord: si s'era pecador o el pecat no canviava les coses, continuava essent perversió.

Experiències com aquestes poden fer que ens desesperem per la importància que tenen les distincions acadèmiques entre el constructivisme social i l'essencialisme. Per als intolerants fanàtics de l'audiència aquesta qüestió, òbviament, tenia poca repercussió. Tanmateix, l'ampli ressò que avui dia tenen a Anglaterra els debats sobre sexualitat, especialment sobre homosexualitat, fa que creixi la necessitat que les lesbianes i els gais tenim de pensar seriosament sobre aquests temes. A la Gran Bretanya thatcheriana els discursos dominants sobre sexualitat s'estan reformulant ràpidament, tot fent que l'homosexualitat i la família es reafirmen com els únics contextos acceptables d'expressió de la sexualitat. Alhora hi ha un creixent moviment de resistència de les lesbianes i els gais contra aquests intents de repressió. Al gener de 1988 es va veure la manifestació lesbiana i gai més gran de la història de Gran Bretanya, quan més de 12.000 manifestants van

creuar Londres protestant contra la clàusula 28. Aquestes impactants expressions de resistència demostren que és impossible obligar a tornar a l'anonimat les lesbianes i els gais. Mentre continuem endavant amb aquesta resistència, és vital que tinguem argumentacions i teories clares sobre la nostra sexualitat amb les quals puguem assistir als debats públics i puguem participar dins del corrent de lluita que genera la legislació del lesbianisme i l'homosexualitat.

Una oportunitat per desenvolupar aquestes teories i argumentacions ens la van facilitar fa poc les jornades *Homosexualitat, quina homosexualitat?*, dutes a terme a la Free University d'Amsterdam, al desembre de 1987. Aquestes jornades pretenien ser una continuació dels debats previs encetats a les jornades *Entre dones, entre homes* (Amsterdam, 1983) i a les jornades *Estat i sexe* (Toronto, 1985). Subvencionades

per diversos organismes internacionals i pensades no només per promoure, sinó per celebrar la cultura lesbiana i gai, aquestes jornades, irònicament, van coincidir amb la primera lectura exitosa del *Local Government Bill* a la Cambra dels Comuns, que contenia l'anti-gai clàusula 28, específicament dissenyada per desencoratjar la promoció de l'homosexualitat a Gran Bretanya.

Les jornades van ser organitzades de manera impressionant pel *Research Group on Gay and Lesbian Studies* de la Free University d'Amsterdam en col·laboració amb la Fundació Schover, un centre públic d'orientació lesbiana i gai. Tant el rector de la Free University com l'alcalde de la ciutat d'Amsterdam van donar públicament la benvinguda als participants a les jornades, demostrant així l'extraordinari i encoratjador nivell de respecte públic formal que els Països Baixos tenen en relació als estudis lesbians i gais.

NOSALTRES ESTIMEM TANT TÀCTIQUES LESBIANES PER A TEMPS DIFÍCILS

Sarah Franklin i Jackie Stacey

tenien com a referència aquests comuns denominadors. Això comportà que es donés una superposició considerable entre els diferents tallers, cosa que alhora va facilitar un diàleg ininterromput entre els participants sobre els temes de la conferència.

Per a la majoria de les persones familiaritzades amb els recents debats haguts sobre l'estudi del gènere i sexualitat, els termes constructivisme

no són naturals, estables o universals sinó que són específics dels seu context històric, cultural i social. L'argumentació que la sexualitat i el gènere es construeixen d'acord amb diferents blocs de condicions emfatitza el canvi, la discontinuïtat i la contradicció.

Els diversos debats feministes de la darrera dècada en bona mesura han donat per suposada la necessitat d'entendre la sexualitat i el gènere com a quelcom

QUE ENS

Yayo Etola

TORNANT A VISITAR EL CONSTRUCTIVISME SOCIAL I L'ESSENCIALISME

El tema central de les jornades era la relació entre les teories essencialistes i les socialconstructivistes en els debats sobre lesbianisme i homosexualitat. En concret, l'objectiu era «qüestionar la manera com el debat erudit sobre l'homosexualitat analitza el constructivisme i l'essencialisme en tant que dos enfocaments mútuament excludents» i considerar «... si les discontinuïtats històriques i culturals existeixen de forma paral·lela a les discontinuïtats (o al revés)». L'èxit de les jornades, en part, es pot atribuir al fet que totes les ponències, de temes tan diversos com ara història, teologia, representació visual o ciència,

social i essencialisme són un abreviació ben coneguda d'importants diferències polítiques i epistemològiques dintre d'aquest àmbit. El mot essencialisme generalment fa referència a argumentacions, bé sobre gènere, bé sobre sexualitat, que reivindiquen el determinisme biològic o genètic, l'universalisme o les explicacions basades en la idea de naturalesa o naturalesa humana, com per exemple, aquelles dels primers sexòlegs que originàriament creien que l'homosexualitat era patològica. Les exposicions essencialistes sovint es caracteritzen per una rigidesa que pot ser extremadament difícil de qüestionar i per un així és com és que les ha convertides en sistemes de pensament atractius i duradors. El constructivisme social, d'altra banda, argumenta que la sexualitat i el gènere

construït socialment. L'aparició d'aquesta posició com a dominant va representar un triomf intel·lectual i polític en front a diverses formes de determinisme que prèviament havien naturalitzat tant l'heterosexualitat com la dominació masculina, situant-les en el terreny de l'inevitable i l'immutable. En concret, determinades institucions privilegiades com la família nuclear patriarcal o l'heterosexualitat obligatòria gaudien d'una legitimació i d'un reforçament substancial gràcies a les ideologies de l'essencialisme biològic i genètic, que alhora es veien legitimades pels autoritaris discursos científics. El moviment feminista i el d'alliberament sexual van donar prioritat a la necessitat de desafiar les maniobres d'aquestes ideologies essencialistes de la sexualitat que es donaven tant en el discurs científic

com en el terreny de l'opinió popular. El que sobresortí a les jornades va ser que el fet d'haver donat per suposat aquest rebuig a l'essencialisme, juntament amb l'establiment del constructivisme social en tant que discurs correcte de gènere i sexualitat havia conduït a certes confusions. Per sota de la superficial obvietat de les diferències entre el constructivisme i l'essencialisme subsisteixen determinades tensions per resoldre que amenacen la diferenciació entre ambdós. Un cop començarem a discutir de ple la relació entre constructivisme i essencialisme, la línia de demarcació entre l'un i l'altre es tornà cada vegada més confusa. Contràriament al saber que hem rebut dels estudis de sexualitat sobre les significatives diferències analítiques d'aquests dos plantejaments i de les formacions històriques que les van originar, molts debats van demostrar que el constructivisme social i l'essencialisme no necessàriament són els discursos unificats, coherents i distintius que molts assumeixen que són. Com tampoc no són les diferències entre l'un i l'altre tan definitives com suggeria el suposat antagonisme. Desarmar aquestes diferències discursives resultà d'allò més instructiu.

ESSENCIALISME, QUIN ESSENCIALISME?

Una font de confusió va ser que hi ha moltes menes diferents d'essencialisme, i la profusió d'aquests discursos en matèria de sexualitat va crear una de les majors dificultats a l'hora de definir exactament què entenem per essencialisme i si haviem de ser igual de crítics respecte a totes les seves formes. Sota l'encapçalament general d'essencialisme biològic, per exemple, podríem incloure explicacions de l'homosexualitat basades en el determinisme genètic, en discursos de patologies varies, en diverses ideologies naturalistes i en l'argumentació del «sóc així de naixement». Una altra forma d'essencialisme es pot identificar amb creences o argumentacions sobre les continuïtats històriques i multiculturals de l'experiència lesbica i gai (l'argumentació del «sempre hem existit a tot arreu»). Dins la teoria psicoanalítica també hi ha diverses afirmacions sobre la sexualitat que són objecte d'un viu debat degut al seu essencialisme. Per exemple, alguns entenen la idea de la força libidinosa humana o la de la bisexualitat innata com fonamentalment essencialistes. Dins dels debats postestructuralistes també es rebutja la qüestió del jo essencial, ja que qualsevol noció d'identitat unificada (sexual o d'altra

mena) es veu còmplice d'essencialisme. Naturalment aquesta diversitat de formes d'essencialisme planteja dubtes sobre la seva definició. Un problema addicional és que hi ha diferents graus d'essencialisme, cosa que obliga a ser més crítiques amb uns que amb d'altres. Finalment, una diversitat tan àmplia de definicions de l'essencialisme no només produeix confusió sinó també desacord actiu, sovint intens, sobre què és el que hauria d'estar subjecte a la pejorativa i humiliant etiqueta d'essencialista.

Quan començarem a considerar aquesta diversitat d'essencialismes també es va plantejar la qüestió de si els essencialismes es construeixen i destrueixen socialment. El fet que les creences essencialistes variïn en diferents contextos històrics i socials i que, constantment canviïn i es desplacin, semblaria donar suport a aquesta idea. Una altra característica de les creences essencialistes és que sovint són contradictòries, tot reproduint les contradiccions del seu espai i temps. Les idees sobre allò natural són un bon exemple d'aquestes dues característiques de l'essencialisme. L'opinió que la relació heterosexual és una forma totalment natural de la pràctica sexual, per exemple, contradiu obertament el fet que és un ritual socialment estructurat que només es pot dirigir sota determinades condicions molt específiques que canvien amb el pas del temps. També es va fer palès que constantment apareixen noves formes d'essencialisme que s'estructuren socialment d'acord amb canvis socials específics.

Actualment, per exemple, es formulen definicions essencialistes de la maternitat i la paternitat que s'han ideat específicament per excloure les lesbianes i els homosexuals en la legislació de les noves tècniques reproductives. Així, tenim la impressió que alhora que desafiem els discursos més antiquats i transparents de l'essencialisme, com ara els de les teories patològiques de l'homosexualitat dels sexòlegs, els estudis gais i lesbians han de qüestionar els nous discursos essencialistes que apareixen al voltant de la sexualitat.

Per tant, en respondre la pregunta: «essencialisme, quin essencialisme?» sorgien diferents consideracions que són cabdals per al debat de la sexualitat. En primer lloc, és precís tenir en compte la diversitat d'opinions, argumentacions i interpretacions relacionades amb la sexualitat que podrien relacionar-se amb l'essencialisme. Això planteja la qüestió de com definir l'essencialisme i de si els crítics de l'essencialisme haurien de sospitar de la mateixa manera de totes les seves manifestacions. Una manera més innovadora d'abordar l'essencialisme parteix de la pregunta si aquest es construeix socialment o no. Per

descomptat, una resposta afirmativa desbarataria la premissa bàsica de l'essencialisme.

ELS LÍMITS DEL CONSTRUCTIVISME SOCIAL

Les confusions respecte al constructivisme social plantegen diferents tipus de problemes que els discutits en relació a l'essencialisme. Si com a feministes volem mantenir una posició crítica envers l'essencialisme i argumentar que la sexualitat i el gènere es construeixen socialment, necessitem identificar on es constitueixen. Les feministes hem explicat de diferents maneres on tenen lloc aquests processos. En les seves exposicions, algunes han posat l'èmfasi en la família, d'altres en l'educació, els mitjans de comunicació o en els factors econòmics.

Tanmateix, un dels principals problemes que vam trobar en la teoria del constructivisme social va ser la limitació d'aquestes exposicions a l'hora de facilitar una explicació satisfactòria de la sexualitat lesbiana. Això es fa especialment palès quan abordem els relats individuals de la identitat sexual, la necessitat d'explicar per què determinades dones es tornen lesbianes i d'altres, no. Atesa la increïble pressió social que rebem per conformar l'heterosexualitat femenina, és molt difícil explicar-se la resistència que algunes dones hi oposen i encara més difícil explicar-se per què n'hi ha d'altres que ja d'entrada mai no s'hi han emmotllat. Malgrat la seva raonable impopularitat entre les lesbianes i els gais, la psicoanàlisi és un dels pocs discursos sobre sexualitat que intenta explicar les diferències en l'adquisició individual de determinades identitats sexuals.

A la presentació de la seva ponència, Carol Vance va facilitar una útil visió per tal de valorar alguns límits de la teoria del constructivisme social. Un dels aspectes més sobtats de la seva exposició va ser fins a quin punt els trets distintius del constructivisme social, originàriament considerats la seva força principal, han passat a convertir-se en les seves majors debilitats. Va argumentar, per exemple, com amb el seu èmfasi en la destrucció i en la discontinuïtat, el constructivisme social amenaça de fer desaparèixer la sexualitat en el seu conjunt. De forma semblant, va dir, el constructivisme social, amb el seu èmfasi a desnaturalitzar la sexualitat, ha exclòs el cor de les seves consideracions, negant així la materialitat del seu objecte d'estudi. Atès que els subjectes sexuals també tenen cossos, quines possibilitats tenim d'incorporar el cos a la nostra anàlisi sense tornar-nos essencialistes o

deterministes? Finalment argumentà que amb el seu èmfasi per desbaratar els sistemes de diferència existents, com per exemple els que defensen el sistema de gènere/sexe, el constructivisme social amenaça les identitats que les lesbianes i els gais volen preservar. Això esdevé una paradoxa: d'una banda, políticament potser que vulguem insistir en la unitat i coherència de la identitat lesbiana i gai per tal de defensar els nostres interessos en tant que grup, mentre que d'altra banda, això pot fixar les identitats que intel·lectualment pretenem destruir.

ELS TALLERS-DEBAT EN ACCIÓ DEL CONSTRUCTIVISME SOCIAL

A més dels límits de la teoria del constructivisme social assenyalats per Carol Vance, als tallers diferents ponències analitzaren els límits d'aquest tot fent referència específica al lesbianisme. La ponència de Celia Kitzinger, extreta del seu llibre *La construcció social del lesbianisme* (Sage, 1987) feia un toc d'atenció respecte al liberalisme dels plantejaments que el constructivisme social fa vers el lesbianisme en els corrents més majoritaris de la psicologia. Mentre que fa vint anys la psicologia descrivia el lesbianisme com a patològic, psicòlegs il·luminats dels nostres dies, explicà, veuen les lesbianes com quelcom normal i natural, amb el potencial de ser «éssers humans tan equilibrats com qualsevol altra persona». En emfasitzar la intimitat de l'opció sexual, les similituds fonamentals entre les dones lesbianes i les heterosexuals i la compatibilitat del lesbianisme amb la família i la societat «tal com la coneixem», la psicologia humanista i liberal o la psicologia d'afirmació gai, com ella l'anomena, despolititza el lesbianisme. En aquest cas el constructivisme social no és un enfocament dels lesbianisme políticament més progressiu que el seu antecedent victorià.

Al taller de maternitat lesbiana va aparèixer un altre seguit de qüestions sobre la teoria de la construcció social. Tot i que Carol Vance va argumentar que la sexualitat i el gènere són «els últims àmbits que veuen qüestionada la seva naturalitat» pel constructivisme social, aquest taller va demostrar la importància d'incloure la reproducció dins els àmbits suposadament naturals. Molts dels temes que es van discutir eren exemples en acció del debat sobre el constructivisme social.

El taller de maternitat va començar amb una discussió sobre la contradicció entre la condició lesbiana i la condició mare, una representant la suposada antítesi de maternitat i l'altra, la seva suposada

realització. El que es va posar de relleu va ser que els vincles de parentiu existents no serveixen per descriure les relacions establertes per les lesbianes i que el lesbianisme suposa una amenaça per a les definicions de família imperants. La conclusió d'aquest debat sobre maternitat lesbiana compartida i la condició de mare va ser: moltes lesbianes que cerquen la maternitat compartida voldrien viure-la en termes d'igualtat. Tanmateix, no hi havia acord sobre si la maternitat biològica i la maternitat social haurien necessàriament de ser iguals. Aquest punt va ser molt més polèmic: com a feministes, algunes lesbianes volien po-

més radical i es preguntaven si el fet de tenir una relació sexual amb la persona amb qui et corresponsabilitzes de la maternitat no és involucrar-se massa i suggerien que les relacions de maternitat compartida entre lesbianes no necessàriament haurien d'implicar també relacions sexuals.

Aquesta discussió va demostrar que les definicions de parentiu existents no són adequades, així com tampoc no ho són els rols i la terminologia per a les mares lesbianes. Un altre aspecte a ressaltar era fins a quin punt les lesbianes ens veiem obligades a tornar-nos social constructivistes a fi de crear les nostres

Yayo Ehlola

sar en entredit la suposada naturalitat del vincle mare-filla. Però com a parelles de mares lesbianes sentien dificultats per superar els seus sentiments d'exclusió. Algunes lesbianes pensaven que el terme pare descrivia millor els seus sentiments en tant que futura mare no-biològica i companya sexual de la mare embarassada. Altres lesbianes amb criatures pensaven que, si bé al començament podia ser que la mare social no tingués la mateixa intimitat amb el fill/filla que la biològica, això podia canviar a mesura que la criatura creixés, tot fent que la relació s'igualés o, fins i tot, capgirés. D'altres mantenien una postura encara

pròpies alternatives.

Un altre tema que va plantejar interrogants sobre la teoria social constructivista i la identitat lesbiana va ser el debat butch-femme. A la sessió del matí d'un taller de tot un dia, una ponència de Saskia Wieringo i Noor Van Creuel, titulada *Més enllà del feminisme: el debat Butch-Femme*, va posar en relleu les continuïtats històriques i multiculturals de l'experiència butch-femme, les quals s'entenen com una mancança de les explicacions social constructivistes de la identitat lesbiana. Es va plantejar la pregunta de per què aquesta particular

versió de la subcultura lesbiana apareix de nou, una i altra vegada, tant històricament com multiculturalment i com expliquem que algunes dones adoptin una postura butch i d'altres femme. Potser, es va suggerir, no ens hauria d'espantar d'anar més enllà del constructivisme social per respondre aquestes preguntes i apuntar cap a un marc general que pogués tenir en compte les dimensions biològiques i etiològiques de la sexualitat.

Curiosament hi va haver dues versions de les butch-femme, una essencialista i una altra social constructivista. D'acord amb la versió essencialista, algunes do-

dels episodis més populars de les jornades. Potser aquesta popularitat es va deure al retorn dels rols butch-femme dels 80 o potser al fet que s'esperava que aquests tallers oferissin una discussió sobre sexualitat i desig lesbià més personal que la que s'oferia a la resta de llocs. Joan Nestle, fundadora dels *Arxius Lesbians de Nova York*, que s'auto-defienix com una «defensora apassionada dels estils butch-femme», va utilitzar el seu paper de moderadora per fer una crida a les participants a fi que s'allunyessin dels avorrits academicismes i s'endinsessin als plaers de la confessió i la revelació de si mateixes.

«prescriptiu», «opressiu» i «moralista». Malgrat vam veure que aquestes actituds tenien cert ressò arreu de les jornades, aquí van ser particularment virulentes. S'hi va descriure el feminisme com «una rígida estratègia per regular la sexualitat» i les feministes com «unes vegetarianes virtuoses». Entre els termes feminista i butch-femme hi ha un inevitable antagonisme, essent el darrer un aspecte de la subcultura lesbiana amb el qual el feminisme mai no ha mostrat cap afinitat. Des del punt de vista de la subcultura butch-femme, el feminisme només s'ha contemplat en tant que una versió políticament correcta del lesbianisme. Tanmateix, el fet d'estereotipar el feminisme esgarriacries representa reescriure la història de manera perillosa. Tot enfosquant els camins en què el feminisme descobrí noves possibilitats de sexualitat per a les dones, en concret la possibilitat que moltes dones es tornessin lesbianes i fessin públic el seu lesbianisme. L'etiqueta que té el feminisme de «correcte però repulsiu» i la que té el butch-femme d'«equivocat però romàntic» només serveix per reproduir clixés i ajuda molt poc de cara a facilitar un enteniment de la complexa relació que es dona entre ambdós. A més ens va semblar que en un moment en què el feminisme és un blanc fàcil, sovint servia de boc expiatori i de «germana gran dolenta». En un ambient cada vegada més conservador, reaccionari i antifeminista, és important no culpar dels errors del feminisme al feminisme en si mateix. D'altra banda és enganyós considerar el feminisme com un discurs monolític i atribuir-li un poder que mai no ha estat a prop d'aconseguir. Ara sembla estar particularment de moda estereotipar i caracteritzar certes formes del feminisme. A l'article que The Pink Panther va treure sobre les jornades, Simon Watney sembla estar encantat d'entrar a participar en aquest popular passatemps. En el seu paràgraf introductori, en negreta, afirma:

«Van resultar ser unes jornades molt productives per a gairebé tots els assistents, exceptuant potser un petit grup de lesbianes separatistes, les postures polítiques de les quals recordaven en gran mesura aquelles de les dels darrers dinosaures. Que la tendència separatista majoritària provingués d'Anglaterra va ser un trist exponent de la insularitat britànica. Per a tota l'altra gent les jornades van representar un marc poc usual per comparar les situacions internacionals.»

Aquesta imatge no només és totalment inexacta, sinó bastant desconcertant perquè el lesbianisme separatista va ser la més espectacular, encara que no sorprenent, absència de les jornades. El fet que afirmacions com aquestes resultin

Yayo Elola

nes eren butch i d'altres femme per temperament o, fins i tot, es va suggerir, per constitució. Altres van defensar un model butch-femme en tant que rols, una versió més juganera de la dècada dels 80 que presenta les butch-femme com identitats intercanviables. Aquesta darrera posició va ser objecte d'una ponència presentada per Ana Von Koolen i Sacha Wijmer, titulada *El retorn dels rols butch-femme en la dècada dels 80*, que presentava els resultats d'un estudi elaborat amb enquestes realitzades a lesbianes d'Amsterdam.

Aquesta i d'altres sessions en relació als rols butch-femme van resultar alguns

Tanmateix, algunes lesbianes van trobar aquest oferiment més atractiu que d'altres i, com en molts altres tallers, es va resistir l'oportunitat de parlar de sexualitat des d'un punt de vista més personal. Aquesta manca de discussió de caire personal també va caracteritzar la molt concorreguda taula rodona sobre *Identitat lesbiana*, però el marc d'aquest acte, la capella del setzè pis, no era particularment adequat per revelar intimitats!

Precisament perquè van ser tan populars i nombrosos, a parer nostre, va ser força preocupant que als tallers de butch-femme es titllés el feminisme de ser

provenir de fonts molt diverses en aquests moments, tant per part de lesbianes com d'homosexuals, així com d'oponents que ens són més familiars, és molt preocupant. Nosaltres qüestionem la necessitat d'aquest antagonisme injustificat contra la política que no està de moda en l'actual clima polític.

LA CONSTRUCCIÓ DE LES IDENTITATS LESBIANES: L'ATRACCIÓ DE L'ESSENCIALISME

Les frustracions respecte al constructivisme social manifestades en alguns tallers van anar acompanyades de la permanent, si no creixent, atracció per certes formes d'essencialisme, sobretot en les narracions personals de les identitats lesbianes. L'atracció per l'essencialisme era més forta en relació a la necessitat de construir narratives personals per tal de donar sentit a la «desviació» de les nostres històries sexuals. No només es percebia que les explicacions socialconstructivistes en certa mesura invalidaven la intensitat de sentiments profunds sobre el seu lesbianisme (el que Carol Vance anomena «la implicació de la desingenuïtat»), sinó que també es va fer evident que aquelles explicacions no servien per satisfer necessitats emocionals que diverses formes d'essencialisme sí que satisfan. L'atracció per diferents formes d'essencialisme ha estat una part de la subcultura lesbiana des de fa temps i moltes d'aquestes formes es van fer evidents a les jornades. L'essencialisme va manifestar-se més freqüentment a les discussions dels tallers que a les ponències, indicant, potser, que malgrat moltes lesbianes poden estar d'acord amb les crítiques intel·lectuals a l'essencialisme, en qualsevol cas segueixen emprant discursos essencialistes quan es presenten a si mateixes d'una manera més personal. Exemples de discursos essencialistes que continuen essent populars entre les lesbianes inclouen: l'argument de «jo vaig néixer així» (o bé «jo bé podria haver nascut així»), la reivindicació que «sempre hem estat presents», el fet de recórrer a lesbianes famoses del passat, l'argument que «les lesbianes existim a moltes cultures diferents» i, finalment, la reivindicació que «els actes del mateix sexe existeixen al món natural», de vegades fent referència a la teoria de les gavines homosexuals. Malgrat el fet que tots aquests exemples ens porten a diferents formes d'essencialisme i que difereixen en el seu grau, tots atreuen les lesbianes, diríem, per raons similars. En primer lloc faciliten una forta revalidació de l'existència lesbiana i satisfan la necessitat d'afirmar la

impenetrabilitat de la identitat lesbiana davant els constants intents de negar-la, silenciar-la i reprimir-la. En segon lloc, ofereixen una identitat fixa i permanent a les lesbianes, a qui sovint es diu que la seva identitat sexual «només és una fase», que «es pot curar» o que «la superaran». En tercer lloc, poden oferir l'única opció accessible per a aquelles lesbianes que es troben aïllades i que cerquen una confirmació de la seva identitat. Finalment, entreteniments com el d'«anomenar-i-reivindicar-lesbianes-famoses» ofereixen a les lesbianes la rara oportunitat de veure's legitimades dins la cultura dominant i experimentar un sentiment de triomf ja que, malgrat el seu baix status sexual, algunes lesbianes han aconseguit un alt status social. Així si bé la insistència respecte les continuïtats històriques i multiculturals de les identitats lesbianes es pot interpretar com una complicitat amb definicions essencialistes de la sexualitat, sovint la creença en aquestes continuïtats representa una important pedra de toc en el desenvolupament personal de moltes lesbianes. Malgrat els límits polítics d'aquestes formes d'essencialisme, és important reconèixer el context d'opressió lesbiana on es donen aquests discursos i subratllar el fet que el constructivisme social no ha estat capaç d'oferir alternatives satisfactòries. Per resumir, les jornades van plantejar diferents aspectes cabdals sobre la relació entre els enfocaments de l'essencialisme i el constructivisme social que ens són de gran utilitat per entendre el lesbianisme i l'homosexualitat. Més important encara, els debats van demostrar els inconvenients de considerar aquests dos enfocaments com antítesis. Per descomptat que les lluites en relació a les definicions de sexualitat, com les del debat butch-femme, els col·loquen en una aparent oposició, però la superficial obvietat d'aquesta oposició sovint encobreix més que no pas el que descobreix. No es pot dir que la idea d'antítesi, d'oposició irreductible, descriu la relació entre el constructivisme social i l'essencialisme, degut a les següents raons: l'essencialisme té moltes versions, cosa que demostra que no es pot contemplar com un discurs unificat i coherent, i les moltes crítiques als límits de la teoria del constructivisme social suggereixen la necessitat de repensar-la per tal de desenvolupar una explicació més completa del lesbianisme, de l'homosexualitat en general. A més, els discursos essencialista i socialconstructivista no es poden entendre com quelcom totalment separat ja que, tal com hem mostrat, hi ha considerables àrees en què se superposen, cosa que porta a desaccords respecte al lloc on s'ha d'establir la línia

de demarcació entre l'un i l'altre. Finalment, les definicions de l'essencialisme i del constructivisme social es desplacen i canvien constantment i signifiquen coses diferents en contextos diferents, fent difícil establir valoracions polítiques o intel·lectuals sobre ells.

Sospitem que molts participants a les jornades, com nosaltres, inicialment no van respondre al tema de les jornades amb gaire entusiasme, anticipant poques aproximacions innovadores en aquest debat. Tanmateix, tal com, sense cap mena de dubte, sospitaven els organitzadors, aquest tema està lluny d'haver-se esgotat i va generar moltes discussions productives.

EL CONTEXT SOCIAL I POLÍTIC MÉS AMPLI

Segons la teoria del constructivisme social, la formació d'idees i d'identitats té lloc d'acord amb les condicions socials i històriques. Per tant hauria d'ésser possible especular sobre la relació entre els canvis que recentment s'han donat dins dels debats sobre sexualitat i identitat sexual i els canvis més generals que ha experimentat el clima social i polític de finals dels 80 en què treballen les lesbianes i els gais. Al l'hor d'interpretar aquests canvis hi ha moltes interpretacions possibles.

Per a qui vivim a Anglaterra o als EUA, enmig d'un ambient ple de tangibles prejudicis gais i lesbians, que van en augment, una explicació de la creixent atracció per l'essencialisme podria ser els usos estratègics que se'n pot fer en temps de necessitat. En front a l'amenaça que representa la clàusula 28, que té un redactat tan ampli que converteix en extremadament vulnerables els drets civils bàsics de les lesbianes i dels homosexuals, l'essencialisme pot resultar cada vegada més atractiu en tant que mitjà per protegir i legitimar el nostre dret a existir col·lectivament i individual. Una explicació relacionada, però, en certa manera contrària, podria ser que les creences essencialistes són en si mateixes el producte d'augment del conservadurisme, i que allò que estem testimoniant amb el retorn de l'essencialisme dins la comunitat lesbiana i gai és simptomàtic més que no pas estratègic. Es podrien extreure diferents conclusions polítiques a partir de diferents valoracions dels tipus i graus dels essencialismes en acció dins la comunitat lesbiana i gai.

Si són simptomàtics de climes socials reaccionaris, aleshores, en un moment en què la comunitat gai i lesbiana es veu amenaçada, s'haurien de combatre, fins

(Continua pàg. 23)

Cristina Peri Rossi

Cap d'any al Daniel's

Sí, al Daniel's -us sona?, el coneixeu?- així comença el llibre Fantasías eróticas de Cristina Peri Rossi (si us interessa, el trobareu a Ed. Temas de hoy. Madrid, 1991).

Des que la conec, Cristina Peri Rossi està sempre disposada a fer un cafè o una xerrada, deixar-se entrevistar, donar-te un tros de la seva excel·lent narració, un fragment d'un poema, compartir un substantiu, triar un adjectiu adient, parlar del flexible ritme d'una prosa... Gràcies, Cristina, ara, per la teva amabilitat i generositat en deixar-nos traduir un tros de Fantasías eróticas (E.L.).

La nit de Cap d'Any del 1989, vaig decidir anar a prendre una copa al Daniel's. El Daniel's és un dels locals d'«ambient» més antics de Barcelona, i un dels únics per a dones soles. Per a dones que estimen dones. És inútil que el busqueu als diaris o en les guies exclusives: la Daniela, la mestressa, es vanta de no anunciar el seu club enlloc. Pensa que, d'aquesta manera, selecciona més bé la concurrència. Perquè el Daniel's és un bar d'exigües dimensions, amb una petita pista de ball i una taula de billar, a la segona planta, que gairebé ningú utilitza. Potser per això té una atmosfera íntima i acollidora. La mestressa coneix la majoria de les dones que hi van, soles, o amb una altra dona. És més: en coneix les històries personals, els amors, els dols, les alegries i frustracions, els problemes amb pares, marits o fills. A cops aconsella a alguna que li ho demana, però, en general, es mostra reservada: estima la discreció més que qualsevol altra cosa d'aquest món. Forma part d'aquesta discreció no

anunciar el club als diaris o revistes. D'aquesta manera assegura a les clientes l'anonimat, si cal.

El Daniel's mai té la porta oberta. Per entrar-s'hi ha de trucar (al costat del timbre hi ha una placa de metall que diu: «Es reserva el dret d'admissió») i esperar que la Daniela, o alguna de les noies, observi per l'espell, i després, si la clienta és acceptada, finalment, s'obre la porta. Sempre hi ha un parell de noies que ajuden la Daniela a atendre la barra, servir copes o punxar discos. Són molt joves i tenen aquest aspecte volgutament ambigu que ha marcat l'estil d'una època i d'una alternativa sexual. En efecte: qualsevol podria confondre-les amb un adolescent. Porten els cabells molt curts i pentinats enrera, a cops amb un toc de gomina; són molt primes i no es maquillen mai. Però hi ha una cosa en els gestos suaus, en els moviments de gasela, que revela, en definitiva, que són noies: adolescents rebels que viuen soles o comparteixen pis, emigrants de pobles obscurs allunyats de la gran ciutat que un dia van fugir del provincianisme i la rigidesa dels costums. La Daniela veïlla per elles, com un pare o una mare protectora.

Crec que el Daniel's és el club privat de dones per a dones més antic de Barcelona. Jo el vaig conèixer el 1976, i des de

llavors ha canviat molt poc. Ara té llums psíquedèlics i billar americà, però res més.

He anat poc al Daniel's: tres o quatre vegades, com a màxim, malgrat això, l'última nit del 1989, quan vaig trucar a la porta, la Daniela em va reconèixer i es va alegrar de veure'm. Hi vaig anar precisament aquesta nit perquè vaig pensar que seria una nit molt especial. En efecte: la Daniela em va dir, tan pic vaig entrar: «Queda't fins a les tres de la matinada. A aquesta hora, apagarem els llums, encendrem les espelmes i brindarem amb cava, gentilesa de la casa.»

Tinc molta simpatia per la gent que al negoci li diu «la casa»: com una prolongació de la llar materna, un úter protector que ens allibera de l'hostilitat exterior. I em fa l'efecte que la Daniela és tan casolana que el local s'assembla a una casa col·lectiva, per a dones soles, sense homes. (La Daniela és rigorosa en això: ni els gais són admesos. «També són homes -diu- i, a cops, dels pitjors.») Aquella nit, el local estava molt ple. Ja havíem entrat en el nou any, i a mesura que les dones aconseguien desprende's dels seus compromisos feien via cap al Daniel's com cap a un territori alliberat: alliberat de les formes socials ortodoxes, de les obligacions familiars, dels vincles

convencionals, sense fantasia ni passió. Em va semblar percebre que una vegada arribades al Daniel's, aquestes dones deien un «jah!» d'alleujament i satisfacció.

Com que era una nit molt especial, el Daniel's, que normalment tanca a les tres, tancaria a l'alba o ben entrat el matí. Mai he vist tanta gent junta en un lloc tan petit. Les dones arribaven soles, es desempallegaven dels abrics, se saludaven (moltes es coneixien), començaven a parlar o es llançaven a la pista, a ballar. Jo no en coneixia cap, i si alguna em coneixia a mi (cosa molt probable) la discreció li impedia demostrar-ho, amb la qual cosa em sentia tranquil·la: m'agrada observar sense ser observada.

Al local feia molta calor i el fum feia una espècie de vel evanescent, on es diluïen els rostres i les formes. Em va semblar

error al bar d'ambient. L'aspecte i la vestimenta revelaven que no eren de la ciutat, ni possiblement de l'Estat. Vull dir: podien sortir directament d'un fotograma de Visconti o de Bertolucci, però mai d'una pel·lícula de Buñuel o d'Almodóvar. Eren italianes, segurament, amb aquesta bellesa renaixentista que només es dona a Roma o Milà, a Gènova o Venècia. No eren molt joves: potser fregaven els quaranta anys, l'edat de l'esplendor de la dona. Ella (em refereixo a la que anava de dona) era tan guapa com Iva Zanicchi o Monica Vitti: aquesta bellesa sensual i apassionada que es desprèn de trets perfectament clàssics; una combinació que no es dona enlloc més. No podia dir exactament que fos elegant, a pesar de la roba sofisticada, perquè les grans belleses italianes (com Silvana Mangano) gairebé sempre tenen un lleuger toc de vulgaritat que les fa més terrenals, més carnals, més accessibles. Poden estar una nit a la llotja de l'Scala de Milà escoltant *Un ballo in maschera*, i a l'endemà, discutint apassionadament amb la verduaire del mercat, sense estalviar-se els renecs.

Vaig pensar que moltes de les jovenetes que hi havia en el Daniel's i que reaccionaven amb estranyesa davant d'aquesta aparició (elles, que explotaven amb tanta convicció el model lesbà de l'ambigüitat, de la incertesa o duplicitat sexual) no tenien, potser, els mateixos punts de referència que jo. No devien saber qui era Iva Zanicchi, ni Mina, ni Silvana Mangano. Possiblement tampoc estaven molt segures de l'estètica romàntica, del joc del blanc i del negre, -com George Sand-, de la pal·lidesa dels amants de Margarita Gautier. Però jo sí. Vaig començar a mirar fixament la parella, com una espectadora entesa: aquesta funció mereixia un públic addicte, de *connaisseurs*, no de principiants. Ella anava vestida amb una àmplia i llarga faldilla negra, molt abundant, una brusa de seda blanca de volants i botes de cuir negre molt ajustades.

Portava unes arracades llarguíssimes (negres i blanques, fent joc) i, al braç, un ample braçilet d'or, del qual penjaven, com llàgrimes, vidrets maragdes. Anava molt maquillada, però d'una manera tan particular que la pintura i la pell semblaven inseparables. El cos era madur, sensual: espatlles ben arrodonides, boca ampla, ulls negres, profunds, sines gairebé opulentes i uns bons malucs.

Quant al seu acompanyant (no estava disposada a despullar-la per comprovar que efectivament tenia un parell de pits diminuts i una vagina oculta entre la mata de pèls), semblava un home alt, ben plantat, pal·lid, perfectament impassible i distant, però atent amb la

dama. Portava un vestit cenyit de cuir negre, una camisa molt blanca discretament bordada en fil i tancada amb botons de puny d'or. Era una mica més alt que ella, i la seva figura admirablement estreta, sense corbes ni ondulacions, havia llimat aquestes protuberàncies que delaten sempre la dona. El cabell, abundós, estava molt ben tallat, cap enrera, i era fosc, contrastava així amb l'enorme pal·lidesa de la cara.

Evidentment, havien treballat molt els seus papers, per aconseguir una parella tan contrastada, tan nítidament perfilada, tan compensada: eren dos actors (o actrius) excel·lents. Res escapava al seu control, a l'acurada construcció dels personatges. L'únic retret era l'excés: un pèl sobreactuades, massa perfectes per ser veritat: la boca vermella d'ella i els pèls llavis d'ell, el negre del vestit i la faldilla, la brusa i la camisa blanques. Un contrast tan ben conjuminat que, ajuntant-les, s'arribava a la unitat perfecta. (La naturalesa és més barroca; sempre li sobra o li falta alguna cosa, com a l'elefant o a la girafa.) Havien construït la parella ideal, simuladament heterosexual.

Però alguna cosa, en la perfecció, denunciava el simulacre. Malgrat tot, si no hagués sabut que al Daniel's no poden entrar-hi homes, m'ho hagués cregut. Havien arribat a la dimensió de l'art, és a dir, allí on la naturalesa cedeix davant de l'artifici.

Sóc escriptora, estimo la bellesa per sobre de tot i sé que gairebé mai és espontània, que s'ha de guanyar i merèixer; per això, estava disposada a ser el públic que aquesta representació necessitava: un públic amant, comprensiu, generós. Em torno completament humil davant la bellesa: la reverència, l'aplaudeixo, la canto, l'ompló de lloes: és escassa, com els grans béns.

Encara que no miraven la gent, instal·lades, potser, a la llinda de la porta que condueix al paradís (estic convençuda que la bellesa porta com a mínim als llims, i tota la resta, a l'infern), no es permetien un gest espontani, no estudiant, un moviment de celles o de mans que el guió no hagués previst; sé, de tota manera, que se sentien mirades (almenys per mi), possiblement envejades, rebutjades i estimades alhora.

No van parlar amb ningú: instal·lades en un angle de la sala (l'oposat al meu), es limitaven a posar, estàtiques, immòbils, com si ja haguessin passat a la pàgina del llibre, a la cambra obscura, al cel·luloide; com dues estàtues del parc, Venus i Apol·lo. Posaven d'una manera ostensible, com si entre la concurrència del

J. Paul Follies

que totes aquelles dones estaven contentes, i això em va reconfortar, perquè no suporto la gent que es posa lúgubre per Cap d'Any. Per observar millor, me'n vaig anar cap a l'angle de la sala, on hi havia la gent que no ballava. Les parelles que ballaven (dues cares de dona, dos parells de pits, quatre cames sota les corbes) semblaven uns cavallers de Janus (el déu de dos caps de la mitologia grega; però, en aquest cas, dos caps femenins). De sobte, en el local ple de fum i de cossos agitats va aparèixer una parella extravagant. Eren l'home i la dona més bells que havia vist en molts anys, i la seva inesperada aparició va aixecar murmuris. Vaig mirar la Daniela i vaig veure que els saludava, la qual cosa em va fer pensar que no es tractava d'una parella despistada, que havia arribat per

(Continua a la pàg. 21)

Fins que tornis amb mi

Fins que tornis amb mi
no em repenjaré a la cantonada del
carrer
veient passar la vida
en un seguit d'imatges inconnexes.

Fins que tornis amb mi
no passaré les nits penjada en un *blues*
vigilant dins de l'insomni
si és cert que cada dia surt el sol.

Fins que tornis amb mi
posaré pau a la meua casa
arreglaré bigues, parets i esquerdes,
d'un aire nou revestiré el meu llit.

Fins que tornis amb mi
em posaré a ordenar l'àlbum de fotos
i produiré escriptura
al meu paper de paret groc.

Fins que tornis amb mi
faré de cada mirada una coneixença,
escoltaré concerts
agafada únicament a una cervesa.

I quan tornis amb mi
potser habitaré una nova estança
que malgrat la teua cruel absència
en aquest temps s'ha regirat.

Fins que tornis amb mi
visitaré el cinema de barriada
i comprovaré l'existència
d'altres històries i actrius
que no són ni tu ni jo.

Txiki Berraondo

Jane Skelton

Cançó - Poema

Cap de nosaltres és igual a l'altra
i quantes coses en comú!

M'han parlat de tu com una estranya musulmana.
De mi, en diuen lesbiana
i quantes coses en comú!

Has trencat un plat
Has obert una aixeta
L'has amagat sota una rajola
i quantes coses en comú!

Conec les teves formes
el teu perfum
Ells m'han parlat molt de tu.
De tu?

Si vols, mantenim un silenci discret
i no ens manifestem.
Després no em diguis
«On és on perquè coms'ha defer
i quantes coses en comú!

Dia rera dia
et trobo mes poca-vergonya
no t'oblidaré mai.

Cap de nosaltres és igual a l'altra
i quantes coses en comú!

Txiki Berraondo

D'ON VE GAI?

Segons un diccionari d'argot anglès (*A Dictionary of Slang and Unconventional English*), la paraula **gai** agafa l'accepció d'homosexual que ara coneixem cap al 1930 o potser abans. Hi ha moltes possibilitats que la paraula **gai** -en el sentit d'homosexual- sigui creació de Gertrude Stein. En efecte, el 1908 va escriure una novel·la *Miss Furr and Miss Skeene* on juga constantment amb els diferents sentits de **gai**, inclòs el sentit d'homosexual:

«Helen Furr i Georgine Skeene vivien normalment allà on moltes d'altres vivien i cultivaven en elles alguna cosa. Helen Furr i Georgine Skeene vivien doncs

molt normalment, doncs molt normals i sent doncs **gaies**. Aprenien doncs moltes maneres de ser **gaies** i eren doncs **gaies** sent molt normals i sent **gaies** i aprenien petites coses, petites coses en les maneres de ser **gaies**...»

La novel·la està inspirada en una parella real i, el 1933, Miss Squire (Miss Furr a la novel·la) va escriure una carta des de Vence a Gertrude Stein i Alice B. Toklas que deia així:

«...però nosaltres adorem el paisatge i la proximitat de Niça i de la costa, que és **gaia** i sofisticada. A Miss Furr li agraden les coses **gaies**, adora ser **gaia** i vol que tot el món i totes les coses siguin **gaies**. Molt tendrament vostra...»

Eulàlia

Com que el dossier d'aquest número del *Butlletí* tracta de l'amor lesbià, ens va semblar interessant fer un article que donés compte de la literatura de creació que hi ha havia traduïda o feta en català i castellà sobre la matèria (el problema, que en diu aquella...).

Però, jai, xiquetes!, no us podeu imaginar que difícil s'ha posat la cosa. D'entrada, innocent de mi, em vaig pensar que trobaria set o vuit llibres, a tot estirar, una dotzena...; vaja, que en mitja tarda -i amb la meua airosa ploma- em trauria el problema de sobre... Però, he trobat que gairebé no m'hi entenia, en el dur ambient de les traduccions sense fi; m'he trobat pedalant i pedalant per les sinuoses corbes d'una literatura sense començament ni final, per les exuberants i embriagadores baixades a tomba oberta de les obres mestres...

Ja comprendreu, doncs, que no seré exhaustiva ni rigorosa a l'hora d'inventariar el que hi ha, segur que em deixaré llibres i més llibres... Algun dia m'hi posaré seriosament.

Per demostrar el meu poc rigor, i malgrat que he dit que només hi hauria llibres de creació, vull començar apuntant tres llibres que no ho són, sinó que pertanyen a la vida privada. Un és *Retrato de un matrimonio*, de Nigel Nicolson, el fill de Vita Sackville-West i Harold Nicolson, que descriu amb gran delicadesa i sensibilitat les relacions homosexuals tant de la seva mare com del seu pare, seguint el fil de la vida privada trobarem *Las Cartas de amor a Vita* de Violet Trefusis, que és el recull de cartes d'aquesta dona a Vita Sackville, i també trobem en les interessants *Cartas a mujeres* de Virginia Woolf, selecció de part de la seva correspondència, algunes cartes alligadores sobre l'amor lesbià.

Es veu que s'hi troben bé escrivint cartes, perquè trobem moltes obres a mig camí entre la ficció i la vida -i ja sabem que mai no se sap ben bé quan comença una i acaba l'altra-, en forma epistolar. Penso en la llarguíssima carta que és el *De Profundis* una de les obres més desesperades, belles i aconseguides d'Oscar Wilde; d'entre els llibres de Marina Tsvietàieva, penso en el commovedor, intens i apassionant *Carta a la Amazona* (si el llegiu, no us perdeu els lúcids i entenedors epílegs d'Hélène Cixous), que ens remet immediatament a les amazones del París de començaments de segle; Natalie Barney, Renée Vivien -si teniu curiositat mireu-vos la *Dona Pública* d'aquest *Butlletí*-, Colette, Gertrude Stein... Penso també en el preciós *Alexis*, en les sumptuoses *Memòries d'Adrià* de Marguerite Yourcenar, i en d'altres escrits de la mateixa autora. I sense abandonar el

Djuna Barnes

al 1991; Diverses autores de ciència-ficció, entre les quals destaca Joanna Russ i, brillant com una constel·lació, el seu llibre: *L'home femella*, però també *El país de Ellas* de Charlotte Perkins Gilman o, fins i tot, en algun aspecte, l'excel·lentíssim *La mà esquerra de la foscor* d'Ursula K. Le Guin.

Pel que fa a la producció autòctona tenim, com a mínim, i pel que fa a la narració, *El mismo mar de todos los veranos* d'Esther Tusquets i la impactant, en el seu moment, *Te deix, amor, la mar com a penyora* i *Jo pos per testimoni les gavines*, incloses en les seleccions de contes del mateix nom de la mallorquina Carme Riera.

A mig camí entre la prosa i la poesia hi ha obres notables i militants, producte de l'eufòria del Moviment Feminista i

LA LITERATURA HOMOSEXUAL

francès, penso en molts fragments de les novel·les o les memòries -el *Diario de guerra*, en podria ser el paradigma- de Simone de Beauvoir; també em ve al cap la novel·la *La bastarda* de Violet le Duc.

Ara que si ens passem a la novel·la, la grossa crec que se l'enduu l'anglesa. Hi trobem la paradigmàtica *Maurice* de Forster, encara que escrita entre entre els anys 13 i 14 no va ser publicada fins al 71: era impensable que una novel·la sobre una relació homosexual tingués un final feliç...; una mica més tard, hi ha les emotives, valentes i sinceres *El candil no encendido* (1924) i *El Pozo de la Soledad* (1928) de Radclyffe Hall; del mateix any són l'entusiasta i esplèndida *Orlando* de Virginia Woolf, qualsevol comentari és sobrer, i el divertit *El Almanaque de las mujeres*, una mica més tard, trobem la profunda i tràgica *El bosque de la noche* (1936), totes dues de Djuna Barnes; veiem, doncs, que les entreguerres van ser productives. Dins de la novel·la en anglès també trobem la ingent obra de Mary Renault i la xocant i irònica *Dues senyoretes discretes* de Jane Bowles.

Més tard, trobem de tot i molt diversificat. *Carol* de Patricia Highsmith, i per fi un final feliç!, publicada sota pseudònim l'any 52, però que no ha arribat aquí fins

que van causar furor quan van sortir com, per exemple, *El cuerpo lesbiano* de Monique Wittig, autora també de *Las guerrilleras*.

Quant a la poesia, la llista és encara més difusa, per començar hem de citar Safo, molt ben traduïda -al igual que la poesia de Cavafis- al català i al castellà; alguna de les trobadores; part de l'obra poètica, i potser alguna cosa de prosa, de Cristina Peri Rossi; bastants poemes de Maria Mercè Marçal...

I mentre escric això, em volten pel cap obres que (encara) no he llegit: el llibre *Sauló* d'Assumpció Cantalozella, *Las amigas de Heloísa*, reculls de narracions i contes com *Placeres* i *Otros placeres*, les polèmiques i importants *En pleno vuelo*, *Mujeres*. I d'altres llibres com *Frutos de Rubí*, *Olivia*, *Dos mujeres*...

I ja veieu que si, per una banda, he estat poc rigorosa, ho he estat molt, en canvi, des del moment que he exclòs escrupolosament d'aquesta ràpida, imprecisa i a rajaploma panoràmica, totes les polèmiques i escrites amb intencions malignes i malsanes per alguns homes sobre dones.

Eulàlia Lledó

LES ENEMIGUES DEL FIS

l'objectiu de canalitzar aquest descontent. Des de la seva creació, al 1963, aquesta associació ha estat sempre dirigida per homes, alguns dels quals s'han permès de dir: «Nosaltres, les dones algerianes...»

La construcció d'un moviment autònom

Les arrels de l'actual moviment de dones provenen de l'exterior d'aquesta associació de dones que es resistiren a les temptatives del govern d'establir una legislació discriminatòria.

EIFAN fou un moviment d'alliberament amb un programa nacional però sense un programa social precís per construir una Algèria independent. Sobre ell influïren les forces socials més diverses, inclosos els corrents fonamentalistes. Després de la independència, el govern intentà alguns cops imposar una llei de família que regís matèries tals com el matrimoni, el divorci, l'herència, etc. d'acord amb la llei islàmica. Una llei així era completament inadmissible per a les dones que havien pres part en la guerra d'alliberament i, durant els anys que seguiren a la independència, animaren un moviment de dones més aviat informal.

L'evolució cap a la industrialització de finals dels 60 i començaments dels 70 permeté a les noies d'accedir a les escoles i a la universitat, ja que les noves indústries necessitaven la feina de les dones. En aquell moment les dones tenien al davant la possibilitat de millorar significativament les seves condicions de vida social. Però amb la fi de l'*edat d'or* la situació de les dones començà a deteriorar-se: foren les primeres a veure's afectades pels acomiadaments.

Als anys 80 els moviments independents tals com el de les dones, dels estudiants i dels berbers foren durament atacats pel govern. I fou el moviment de dones el que li oposà una resistència més

Salvació Islàmic) i les potències occidentals que maniobren en una relativa ombra) en té d'altres molt menys espectaculars, però no per això mancats de significació profunda i de pes social. Un dels més importants de tot aquest entramat de base de la crisi algeriana és el moviment d'emancipació de les dones algerianes.

Durant la guerra d'independència, les dones jugaren un paper en la lluita d'alliberament: algunes, les més conegudes, posant bombes. Però aquestes només foren una minoria. D'altres marxaren a la muntanya per incorporar-se a la guerrilla. En canvi, la majoria s'incorporà a la resistència a les ciutats quan els homes se n'anaren a les muntanyes. La participació en aquestes lluites donà un fort sentit de legitimitat històrica a les dones algerianes. Avui encara aquestes participants actives en la guerra d'independència continuen en primera línia de la lluita democràtica.

El Front d'Alliberament Nacional (FAN) fins ara en el poder, no acceptà mai el fet que les dones participessin en la guerrilla. Al 1958 donà ordre perquè totes les dones que estaven lluitant a les muntanyes i a la frontera amb Tunísia fossin enviades a casa. Les dones mai no han estat representades als òrgans de direcció del FAN o de l'Exercit d'Alliberament.

Era, doncs, previsible que en el moment de la declaració de la independència, el FAN prosseguís aquesta política d'exclusió en relació a les dones. A Alger hi hagué protestes per aquest fet i el president d'aquella època, Ahmed Ben Bella, afavorí la creació d'una associació de dones algerianes amb

Al març de l'any passat (Butlletí núm 9,) publicarem un resum d'una intervenció de la feminista algeriana Salina Ghezali en unes jornades sobre l'Islam. Ara us hem traduït un article de Samira Fellah, publicat a la revista Imprecor (núm. 344) Esperem que tots dos us ofereixin informació interessant per entendre el que està succeint a Algèria.

L'alçament de la gent jove pobra de 1988, els triomfs electorals del FIS al 1991 i la recent dimissió del president de la república, Benyadid, la formació d'un Alt Comitè d'Estat, al front del qual s'ha col·locat una figura històrica de la lluita per l'alliberament algerià, Budiaf, després de tornar del seu exili marroquí, i el decret del 9 de febrer de l'estat d'emergència són alguns dels fets més destacats de la llarga crisi en què viu la societat algeriana. A més dels protagonistes estel·lars de rigor (la burocràcia del FAN (Front Nacional d'Alliberament), l'exercit i la policia, el moviment integrista del FIS (Front de

aferissada. La gent arribà a dir que: «les dones eren els únics homes que hi havia al país». Després de les grans manifestacions de 1981, 1982 i 1983, el moviment conegué un sever retrocés al 1984, any en què el govern presentà la llei sobre el Codi Familiar.

Al 1988, Algèria es veié sacsejada per grans commocions socials. La gent jove (el 60% de la població té menys de 20 anys i el 75%, menys de 25) ocupà els carrers de la capital i atacà totes les institucions que simbolitzaven el règim establert. Aquesta revolta commogué el poder i possibilità l'aparició d'alguns partits polítics.

A l'octubre de 1988, la repressió fou terrible: milers de joves *desaparegueren* i, en resposta, sorgí un moviment de dones que posà setge a les casernes, comissaries i presons, organitzà comitès per l'alliberament dels seus fills, contra la tortura i per les llibertats democràtiques. A partir d'aquest moviment apareixen grups de dones organitzades en molts llocs, sobretot a la zona nord del país.

Unes estructures que tenien objectius comuns, a partir d'un treball comú, foren edificant una coordinació nacional. Aquesta col·laboració es veié reforçada per la campanya d'odi llençada contra les dones pels fonamentalistes que, en els seus començaments, es manifestava mitjançant insults verbals al carrer, els mitjans de comunicació i les mesquites.

L'objectiu dels integristes

El missatge essencial dels integristes consistia a afirmar que la causa de la crisi d'Algèria residia en les dones: elles eren responsables de la decadència del sistema d'ensenyament, perquè la major part del personal docent eren dones; eren responsables de l'augment de la criminalitat perquè no eren allà on havien d'ésser: a la llar, educant els fills; eren responsables, en fi, de la decadència moral del país.

Al cap d'uns mesos, tot el país estava en una profunda commoció: les dones eren agredides al carrer, als autobusos, a la feina, a la universitat, especialment les dones que vivien soles, fossin vídues, divorciades o solteres.

En aquest moment els grups de dones organitzen manifestacions, concentracions i d'altres activitats gairebé cada cap de setmana i el moviment sembla créixer després de l'agressió. Durant tot el 1989 i el primer semestre de 1990, el moviment de dones fou, en la pràctica, l'única força que s'oposà als fonamentalistes i això en unes condicions d'aïllament social total. Alguns partits incloïen l'emancipació de les dones, però aquestes, deixant a part els partits

d'extrema esquerra, no podien comptar en la pràctica amb el seu suport.

L'activitat del moviment de dones portà el FIS a canviar de tàctica per a les eleccions municipals: d'insultar les dones passaren a parlar d'un salari per a les mestresses de casa. Quan els preguntaven d'on anaven a sortir els diners per pagar aquests salari, contestaven que ells suprimirien la policia, argument molt popular entre el jovent.

Després de la revolta de 1988, s'obrí una profund a fossa entre la població i el corrupte FAN. Davant de la dramàtica manca d'habitatges (una mitjana de tres persones viuen en un espai de 9m²), els integristes han defensat el dret a l'habitatge per a tothom. També han reivindicat una distribució igualitària de l'aigua, injustament repartida entre els barris rics i els pobres. Aquestes propostes foren molt ben acollides per les dones i expliquen per què dones que havien participat en manifestacions contra els atacs integristes després, el 12 de juny del 90, a les eleccions municipals, votaren per ells tot contribuint a la seva victòria.

Batalles democràtiques i econòmiques

El moviment de dones ha lluitat contra la llei electoral en vigor el 12 de juny de 1990, que permetia a l'home votar per ell, per la seva esposa i per tres persones més. En un començament només el

moviment de dones i l'extrema esquerra lluitaren contra aquesta llei, encara que, a poc a poc, el front s'anà ampliant fins abastar 28 partits que demanaren una modificació de la llei electoral, que, finalment, fou atorgada.

Les dones, però, no tenien davant únicament problemes d'ordre democràtic. La crisi econòmica, que s'agreujava per moments, també les afectava. L'acord entre el govern i el Fons Monetari Internacional (FMI) conduí a la supressió en massa de llocs de treball i el poder adquisitiu minvava bruscament. Tot això provocà una profunda deterioració de les condicions de vida de les dones. Abans el sistema sanitari era gratuït però està esdevenint privat perquè l'estat es retira del sector. Això porta aparellat un increment important en la taxa de mortalitat femenina.

El preu del llibres escolars s'ha disparat i les famílies aviat hauran de triar quins dels seus fills (set per família com a terme mitjà) aniran a escola i, evidentment, seran les noies les qui en pagaran les conseqüències. Com que les primeres acomiadades són les dones, estan abocades a incorporar-se als sectors de feina submergida i informal, a la venda ambulant de productes fets a casa per augmentar els ingressos familiars. La perspectiva d'empobriment creixent augmenta el risc de tallar arran les possibilitats d'emancipació de les dones algerianes.

CAP D'ANY AL DANIEL'S

(Continua de la pàg. 17)

Daniel's hi hagués un director de cine disposat a contractar-les, o un Rafael o un Leonardo, a immortalitzar-les.

Tampoc parlaven entre si, encara que a a cops es miraven d'una manera acaroadora que em feia delirar, per més estudiar que fos (mai li retrauria l'artificialitat a ningú: **art i artifice** tenen la mateixa arrel).

Em vaig imaginar les seves nits d'amor: la ficció que en el llit hi havia un home i una dona; la representació d'un coit primitiu, impossible, per a elles, i per tant, imaginari. Un altre cop, el triomf de la fantasia sobre la realitat.

Només els tontos o els excessivament racionals (a cops són la mateixa cosa) es preguntaran per què una dona guapa, i en plena possessió de tots els seus encants, escull una dona disfressada d'home per fer l'amor, quan hi ha tants

homes **reals** lliures pel món, i ben disposats. Heus aquí el veritable motiu: ella no vol homes reals, sinó imaginaris. Dones que juguen a ser homes, perquè no ho són. La realitat no té fantasia i misteri. A ella li agrada la representació, el simulacre, la ficció. Estima la fascinació del que és imaginari, per sobre de la vulgaritat del que és real. Aquest home fals que, malgrat la seva perfecta disfressa, mai serà un **autèntic** home, la sedueix a partir de l'imaginari: li dona el que no té, el que no és. Li ofereix el més meravellós i íntim que es pot oferir a algú: el seu somni, el seu no-ser, el seu no-tenir.

[...]

Les fantasies són molt delicades: la intromissió d'un element real les descompon, les desvirtua com si el fràgil encís es desfés a bocins: flors tan susceptibles que l'aigua del got les descompon.

LA RUTA DE LA SEDA

Carme Fuenclat

Carme Fuenclat

Si no t'agraden els viatges *organitzats*, pots adaptar-te amb facilitat a la manca de comoditats i tens ganes de veure i de conèixer coses noves, aquest és el viatge ideal.

T'estem parlant de fer el camí que comunica l'orient amb l'occident, el camí anomenat *Ruta de la Seda*, encara que en sentit contrari, ja que la ruta comença a Xian (Xina)

Des de moltes ciutats d'Europa es pot arribar amb avió a la capital de Pakistan, Karachi i, si no tens intenció de viatjar pel sud del país, és millor continuar fins a Islamabad-Rawalpindi.

Una petita avioneta comunica aquesta ciutat amb Gilgit, al nord del país, però només surt quan ho permeten les condicions de visibilitat, ja que ha de volar per una zona de muntanyes molt altes. L'altra opció és l'autobús local o el minibus, que resulta més segur i no menys impressionant. Per fer 634 km triga unes 20 hores... Són els primers quilòmetres de la Karakorum Highway (KKH), carretera inaugurada en el 1983, que és una obra colossal feta per milers d'obres i de soldats de Pakistan i de Xina.

El nord de Pakistan havia estat fins fa poc una zona molt aïllada i ho és encara durant l'hivern, amb formes de vida i fins i tot de religió diferent de la majoria del país. La gent és molt hospitalària, les dones tenen més llibertat de moviments i no porten la cara tapada. Hi ha un nombrós grup de musulmans islamites, que tenen com a cap espiritual l'Aga Kham.

Tot i que és molt difícil triar, pensem que és quasi obligat aturar-se uns dies a Karimabad, a la Vall d'Hunza. Hi veureu un paisatge de cases petites i terres de conreu voltades de muntanyes altíssimes, una d'elles el Rakhaposi, d'uns 8.000 metres. És una imatge impressionant i els seus colors van canviant al llarg del dia.

Una altra parada recomanable és Passu, un lloc molt tranquil des d'on es pot anar caminant fins a la glacera de Shisper, que no està gaire lluny.

L'últim poble de Pakistan és Sust, que només és un lloc de pas, sense interès i des d'on surten els cotxes que van cap a la part xinesa.

La carretera va pujant de mica en mica fins als quasi 5.000 metres del Kunberab Pass, porta d'entrada a la Xina.

Després, durant dos dies de viatge i per altíssimes planes quasi desertes i d'una gran bellesa, on es veuen muntanyes properes als 8.000 metres i llacs d'un

blau intens, com el Karakul, la polsosa carretera arriba a Kashgar.

Kashgar és una ciutat oasi enmig del desert. Un poble on conflueix la gent dels pobles del voltant, sobretot el dia del mercat: el diumenge. La majoria de la població d'aquesta zona no és xinesa, llevat dels soldats o dels funcionaris, són descendents dels pobles del Turkestan, com els uigurs o karakos, de religió musulmana, més propers a altres pobles de l'antiga URSS que a la Xina. En el mercat del diumenge, ple de gom a gom, es pot comprar de tot: fruita, mobles, roba, llana i fins i tot camells... us semblarà que us trobeu en un altre món.

Des d'aquí hi ha un llarg camí travessant tota la Xina fins arribar a Xian.

*Carme Fuentelsaz i
Marcel·la Güell*

CONSELLS PRÀCTICS

És necessari

- Un sac de dormir (no gaire gruixut).
- Cremes de protecció per a la cara i els llavis.
- Ulleres de sol.
- Roba còmoda, millor de cotó, i un jersei perquè a la nit fa fred.
- Llanterna, cantimplora, ganivet i un pot que us anirà bé per escalfar aigua per preparar te.
- Una petita farmaciola amb desinfectant, pastilles contra la diarrea, *tirites*, antibiòtics i aspirines.
- Una provisió de menjar per als dies de viatge en autobús fins a arribar a Kashgar.

No és convenient

- Beure aigua sense desinfectar o clorar (tampoc glaçons). Podeu utilitzar pastilles de clor, lleixiu o també alcohol iodat al 2%.
- Menjar vegetals crus o fruites sense pèlar.

El viatge s'ha de fer entre maig i octubre, que són els mesos en què la carretera és oberta.

És necessari visat per a Xina i per a Pakistan.

Adreces i gules d'interès

Consulat de Pakistan:

C/Còrcega, 366.

Telèfon 2574230

Consulat de Xina:

Travessera de Gràcia, 342.

Telèfon 4556060

Roleo Santiago, José: *Pakistan, a Travel Survival Kit*. Ed. Lonely Planet.

Vives, Toni: *China*. Ed. Laertes.

RENÉE VIVIEN

(continuació de Dones Públiques)

París tenia connotacions sexuals més directes i immediates que la posició psicològica i política de Woolf. Però Barney i Vivien volien recuperar Safo de les fantasies manipulades i misògines dels escriptors i construir-ne la seva versió. Natalie Barney va escriure poc, però, potser visqué més. Renée Vivien, en canvi, vivia les seves passions a través de la literatura, ja que en la vida real era obstinadament inhibida. L'associació de dones vestides a la manera hel·lènica i lliures de prejudicis i monopolis masculinistes va provar molt a Natalie, però no pas gaire a Renée. La gelosia i el neguit de compartir l'estimada marquen l'abundant obra poètica i més reduïda prosa de Pauline Tarn, que l'any 1901 decideix renéixer com a **Renée** (la renascuda) i **Vivien** (cançó de gesta occitana), per iniciar, juntament amb les seves recerques filològiques, una carrera de poeta maleïda com la flor del mal més lànguida i febril entre la bohèmia del seu temps.

La dona de la lloba, Una dona m'apareix, Estudis i Preludis, són alguns dels títols dels més de vint volums que va escriure aquesta excèntrica autora morta en estranyes circumstàncies als trenta-dos anys, consumida per l'alcohol i el tedi, complint un per un els requisits de les dones degradades de Baudelaire, Verlaine i Swinburne: empal·lidida, magra, turmentada...

Colette, veïna seva durant uns anys, explica que tenia les finestres tancades amb claus, les flaires de l'encens no la deixaven respirar, i entre vapors i tenebres s'entreveïen budes i divinitats orientals fosforescents. De sobte, algú treia un vel i apareixia Renée Vivien, amb un vestit de cavaller medieval i una serp per braçalet. Agonitzava feia anys i escrivia sobre la seva existència de sacerdotessa del dolor, mística i sensual alhora, deixant-se morir envoltada de lliris i creus, i, com diu la inscripció a la capella que li erigí Hélène de Zuylen, expirant, «després de perdonar, per amor a la Mort, el crim de la Vida».

Patricia Cruzalegui

TÀCTIQUES LESBIANES...

(continua de la pàg. 15)

i tot més. En canvi, si els usos de l'essentialisme són estratègics, llavors el seu ús com a eina de defensa està plenament justificat.

La tendència a allunyar-se del consens pel que fa a la idoneïtat de les explicacions del constructivisme social ofereix en matèria de sexualitat també convida a diferents interpretacions. D'una banda podria ser que l'èmfasi en els canvis i la discontinuïtat fessin que es visqués com quelcom cada vegada més vulnerable en un moment en què augmenta la pressió per tal que les lesbianes i els gais tornin a l'anonimat o es tornin heteros. Després de llegir la recent invitació que el diari *The sun* feia als seus lectors perquè

enviessin històries sobre conversions de gais a l'heterosexualitat, de les quals fossin testimonis o que haguessin ajudat a dur a terme, la canviant naturalesa de la identitat sexual podria resultar menys atractiva. Potser que els arguments del constructivisme social tinguin més sentit en temps de canvis socials progressius, en els quals les modificacions tenen una connotació més esperançadora. D'altra banda, per la mateixa raó, el constructivisme social pot ser d'allò més important en temps de sentiments anti-gais i reaccionaris, ja que és precisament el seu èmfasi en el canvi i la contradicció el que pot oferir l'únic camí endavant.

Traduït de «Out the other side» en
Contemporary Lesbian Writing
Virago Press Ltd., London, 1988

MOSTRA DE CREACIÓ ARTÍSTICA DE DONES

PINTORES

ESCULTORES

REALITZADORES DE VIDEO

FOTÒGRAFES

ESCRITORES

Ca la Dona, 3, 4 i 5 Juliol - Inauguració: dia 3, 18h.

ANGLATERRA: DONES FEMINISTES LLUITEN PER ALLIBERAR DONES MALTRACTADES

Feministes angleses han engegat una campanya per alliberar de les seves condemnes a cadena perpètua a dones maltractades que van matar els seus marits. Les feministes estan lluitant, a més, per canviar la llei que determina els criteris de l'homicidi.

A Anglaterra actualment més de 70 dones i uns 15 homes són assassinats per les seves parelles de fet. El 40% de les dones que han assassinat els seus marits o companys són culpades d'assassinat, mentre que en el cas dels homes la xifra es redueix al 25%.

Una de les al·legacions a què la defensa recorre és la de la defensa pròpia, però aquesta està definida de manera que solament es considera defensa pròpia l'ús d'una arma similar a la de l'agressor. Així, per exemple, l'ús d'un ganivet per resistir algú que t'està estrangulant no es considera defensa pròpia. Aquesta definició, doncs, «afavoreix aquells qui han estat educats per fer ús de la violència amb les seves pròpies mans». Les feministes diuen que les dones haurien de poder emprar armes de defensa pròpia sense que això es considerés assassinat premeditat.

Off our Backs - febrer 1992

LA PRIMERA SENTÈNCIA FAVORABLE AL JAPÓ PER A UNA DONA EMPAITADA

Una dona japonesa ha aconseguit una compensació d'1.250.000 pessetes després d'haver denunciat l'empait sexual d'un superior, qui l'obligà a renunciar al seu treball. Aquesta japonesa de 34 anys és la primera dona que aconsegueix un veredict favorable en un cas d'empait sexual al Japó, cosa molt freqüent a les oficines, on sovint les dones han de servir el te o cosir els botons dels seus col·legues masculins.

La Vanguardia 17-18 d'abril 1992

CREAT EL PERMÍS «MATRIMONIAL» PER A LES PARELLES DEL MATEIX SEXE

L'Ajuntament de Mollet del Vallès ha reconegut en una clàusula del conveni col·lectiu el dret al permís de 15 dies que es concedeix per matrimoni a totes les parelles de fet, incloses les del mateix sexe. Es tracta d'una iniciativa única a Catalunya i a Espanya.

DdB 14 d'abril 1992

L'EMBARÀS I EL «TERCER MÓN»

Els problemes resultants de l'embaràs, el part i l'avortament en condicions inadequades són actualment les més importants causes de mort entre les dones en edat reproductiva al «Tercer Món». En la majoria dels països «en vies de desenvolupament», del 20 al 45 per cent de les morts entre les dones entre els 15 i els 49 anys són atribuïbles a causes relacionades amb l'embaràs. Als Estats Units i la major part d'Europa la xifra és d'un 1 per cent.

Demà, núm.4, 23 de març 1992

Deessa Hinata a la fecunditat

CONTRA LA DISCRIMINACIÓ DE RENFE

El Grup de Lesbianes Feministes de Barcelona, El Front d'Alliberament Gai de Catalunya, El Moviment d'Objectors de Consciència i el col·lectiu Mili KK, assabentats que l'article 54 del Codi d'Incidències de la RENFE qualifica, entre d'altres, els homosexuals, insubmissos i prostitutes, de *persones indesejables que causen problemes als usuaris d'aquesta companyia*, van emprendre, fa unes setmanes, un seguit d'accions per tal d'exigir a la RENFE que retirés l'esmentat article del seu Codi d'Incidències i perquè prengué mesures a fi que aquests col·lectius no puguin ésser objecte de cap mena de tracte discriminatori.

Les accions que aquests grups han dut a terme han tingut dos vessants: D'una banda, van sol·licitar una entrevista amb directius de la companyia a qui van plantejar les seves reivindicacions i, com a conseqüència de la qual la RENFE va demanar públicament disculpes i va retirar aquesta codificació.

D'altra banda, els quatre grups van fer una campanya de denúncia, tot enviant notes als diaris, convocant una roda de premsa i organitzant una protesta a les andanes de l'estació de RENFE, on dijous, dia 14 de maig, es repartiren pamflets que demanaven que RENFE prengui les mesures pertinents perquè no es pugui repetir un fet com aquest.

HOLANDA RECONeix HOMOSEXUALS ESTRANGERS PERSEGUITS COM A REFUGIATS POLÍTICS

El Departament de Justícia holandès ha decidit atorgar permís regular d'estada a Holanda, amb caràcter de refugiats polític, a totes aquelles persones que hagin estat perseguides per la seva condició d'homosexuals. Una de les proves més rellevants inclou els acomiadaments laborals per raons d'homosexualitat.

El País, 28 d'abril 1992

Mejillones para cenar

BRIGIT VANDERBEKE

Emecé Editores, Col.lecció «El Libro de Arena», 1. Barcelona, 1991. 111 pàgs. 1.200 ptes.

Aquesta col·lecció de llibres -amb una lletra que no és un atemptat terrorista contra els ulls, un paper que es «toca» i es mira realment bé, en definitiva, amb una edició acurada- no pot començar amb millor peu: sí senyora. *Mejillones para cenar* de l'escriptora Brigit Vanderbeke de l'ex República Democràtica Alemanya -va néixer a Dahme el 1956-, és o una petita (gran) novel·la o un conte llarg o una narració mitjana, tant se val.

Mejillones para cenar, que va guanyar el Premi Ingeborg Bachmann l'any 1990, és un d'aquells rars llibres que es llegeixen com es beu un glop d'aigua fresca: és interessant, amè, divertit, entretingut i, al mateix temps, demolidor, subversiu i extraordinàriament lúcida. Com qui no vol la cosa, i mentre esperen l'arribada del «pater familias» davant d'una plata de musclos que es van refredant, la filla (que no satisfà les expectatives que hi té posades el seu pare) i que és la que porta el fil de la narració, el fill (que tampoc no compleix el paper assignat: és dolç i tímid) i la mare/esposa (una dona que sobreviu i passa com pot)... com qui no vol la cosa, doncs, en aquesta llarga i tensa espera, i amb un discurs innovador i un llenguatge i estil magistrals, assistim a una anorreadora demolició del patriarcat i allò que coneixem com a amor familiar. No us el perdeu.

Ordenes mortales

SARA PARETSKY

Ed. Debate, S.A., Colección «Literatura», 99. Madrid, 1992. 274 pàgs. 2.275 ptes.

La mà de l'Opus Dei és llarga, negra i fosca -i fa molta de por... Si en voleu descobrir la connexió estado-unidenca i panamenya no deixeu de llegir aquest llibre.

Sara Paretsky fa la que seva detectiva,

Vic Warshawski, descobreixi en l'escenari habitual ja de Chicago, terra de gàngsters i màfies, una tèrbola i corrupta maquinació.

Parlar de Sara Paretsky -amb quatre novel·les ja traduïdes aquí, totes de la detectiva Warshawski- és ja parlar d'una clàssica del misteri i la intriga. *Ordenes mortales*, escrita abans que *Medicina Amarga* (Ed. Debate, S.A. Madrid, 1990), per a mi, la millor de totes les que s'han traduït (és engrescador veure que a mida que escriu va guanyant en qualsevol aspecte narratiu), apunta ja el bons oficis que té per a la novel·la negra i la literatura.

Torna a ser de lectura obligatòria per a les amants del gènere (i les que no). Chicago torna a ser una olla de bandes, de màfies, el capitalisme hi campa per les seves... i com a rerafons: els embolics familiars, les sempre difícils relacions entre les persones: l'amistat, l'amor, el sexe, l'autonomia, la independència... el feminisme i el masculisme...

La traducció, una pena, continua referint-se a Vic Warshawski com «del detectiu»... i, molt incoherentment, a vegades li diu investigador i altres investigador...

Avis per a navegants: la pel·lícula que han fet sobre la figura de la detectiva Warshawski (*Detective con medias de seda*) a partir d'un refregit de diversos dels seus llibres, interpretada per Kathleen Turner, alguns diàlegs gloriosos a part, no val res. Una pena, perquè la cosa hagués pogut donar de si, de debò...

Des/cifrar la diferencia. Narrativa femenina de la España contemporánea

GERALDINE C. NICHOLS

Siglo XXI de España Editores, S.A., Col.lecció «Lingüística y teoría literaria». Madrid, 1992. 172 pàgs. 1.650 ptes.

Des/cifrar la diferencia és, com el seu subtítol indica, un llibre de crítica literària. La seva autora, Geraldine Nichols, és una vella amiga nostra: la vam entrevistar al *Bulletí de Ca la Dona*, 8 (novembre del 1990), i hi vam ressenyar

el seu llibre *Escribir, espacio propio: Laforet, Matute, Moix, Tusquets. Riera y Roig por sí mismas*; el maig del 91 va fer una xerrada a Ca la Dona; finalment, en el *Bulletí* 11 (novembre del 91), vam publicar la traducció de la seva ponència *Aquí, qui no corre, ni vola ni entra en el cànon literari*.

El llibre que avui ens arriba és un recull d'articles diversos que versen sobre la narrativa femenina contemporània de l'Estat espanyol escrita tant en català com en castellà; recordem que l'autora, malgrat que les escriptores estudiades produeixin en dues llengües diferents, més aviat troba semblances que dissemblances en la seva obra.

El llibre està dividit en capítols que es poden llegir per separat com a unitats independents i en les quals l'autora analitza també de manera molt diferent les obres o autors tractades; en això Geraldine Nichols és eclèctica i per a cada estudi o capítol agafa el sistema o l'escola crítica que més li convé. El segon capítol és una petita panoràmica de la narrativa de postguerra. El tercer, és una investigació dedicada només a *Primera memoria* d'Ana María Matute, es tracta, per tant, d'un estudi més aprofundit. El quart, versa sobre el llibre d'Esther Tusquets, *El mismo mar de todos los veranos*, interessantíssima l'anàlisi d'alguns detalls que en són la clau de volta. El cinquè, tracta dels processos de domesticació i altres qüestions en la literatura infantil de la mateixa Matute. El sisè, estudia, sobretot a partir d'uns quants contes, el lligam entre gènere i exili en la narrativa de Mercè Rodoreda. El setè capítol compara i relaciona alguns aspectes de les relacions i eleccions (?) sexuals que es donen en bàsicament dos llibres (*La isla y los demonios* i *Aloma*) de dues autores aparentment tan dispars com Carmen Laforet i Rodoreda.

El llibre està encapçalat per un primer capítol especialment benvingut, important, refrescant i aclaridor: l'estat de la qüestió de la ginecocrítica tant pel que fa al món anglo- nord-americà i França com respecte a l'Estat espanyol.

Eulàlia Lledó

CALAIX DE MODISTA

??...!!!

Es clar! Era Cleopatra

EL COMLOT DE LES LECTORES

■ Aquest personatge que apareix amagat porta implícit un reconeixement. **1** Alguns situen la data de naixement al 1898, d'altres cap al 1902, però sembla que fóra el 27 de desembre de 1901. Nascuda en un país d'Europa que ja no existeix. **2** Va rebre una acurada educació en diverses escoles on aprengué anglès, francès i a interpretar el violí. **3** Les primeres passes en el cinema van ser petits papers en pel·lícules mudes. **4** Interpretà un paper en la primera pel·lícula sonora alemanya que la convertí en l'anomenada femme-fatale. **5** Algunes de les seves pel·lícules provocaren les iras dels sectors més dretans: al 1930 una escena d'un dels seus films més famosos fou tallada per la puritana censura americana: «Actuant en un cabaret vestida d'home, després de besar en la boca una dona del públic...» i al 1935 es prohibí a l'estat espanyol: «El diablo es mujer» ja que mostrava la benemèrita d'opereta. Amb la guàrdia civil havia topat!!! **6** Rebutjà una oferta de Hitler que la proposava com a reina del cinema i es presentà actuant en contra seu. Formava part del comitè antinazi amb Ernst Lubitsch i B. Wilder. **7** Assegurà les cames en un milió de dòlars. **8** Per rodar la seva primera pel·lícula en color, va cobrar el millor sou pagat fins llavors a una actriu. **9** Interpretà moltes pel·lícules i ha mort el 6 de maig de 1992. **10** Se n'han dit moltes coses, d'ella, com ara: «una alemanya amb cames llargues», «era el centre d'una cort de desprejudiciades, alegres bisexuals anomenades les costureres de...»; «sempre fou una dona fatal...»; «la reina del glamour»; «...la imatge d'un dels més grans mites eròtics de la història del cinema i símbol de tota una època». **11** Ja us n'he dit molt, gairebé tot. Ara formarem el seu nom unint la primera i les dues últimes síl·labes dels seus dos noms de pila: Marie Magdalene. El cognom l'afegiu vosaltres mateixes.

Pròleg Aquest mes de maig, el dia 22, es complirà o s'haurà complert el primer aniversari de la llibreria. ¡Felicitats!

Stupendams Ficades en una nova experiència, estan

treballant en l'obra *El desencany* que s'estrenarà al Romea el mes de juny, cap al 25 (per més seguretat consulteu la cartellera) i actuaran fins a l'agost fent la part musical. Es titula *El desencany*. Alerta!, l'obra no té

cap mena d'interès feminista, però si voleu veure i sentir aquestes extraordinàries veus en un àmbit diferent, en tindreu l'ocasió.

CINEMA Llegint la cartellera faig una relació de pel·lícules que, ja sigui per la forma o pel contingut, poden ser atractives per a les nostres lectores.

Un àngel en mi mesa Dirigida, produïda i interpretada per dones. És una pel·lícula biogràfica que parla de la vida d'una escriptora neozelandesa, Janet Frame. Un vida dura, per variar, però ben narrada. No us la perdeu.

Pasiones privadas de una mujer Una altra de biogràfica. Però molt diferent a l'anterior en tot. És més alegre i desenfadada. També sobre una escriptora, George Sand.

Tomates verdes fritos És la típica pel·lícula que passarà sense pena ni glòria, però si vols passar una tarda de cinema distreta, no te la perdís. Podràs gaudir sentint històries que una

encisadora àvia explica a una dona que fugí de la seva monòtona vida i engoleix xocolata.

MÚSICA

Tracy Champan Li havia perdut la pista i la veig que apareix amb una nova producció *Matters of the heart*. En la línia de la composició pròpia Tracy, acompanyada d'uns bons músics presenta temes relacionats amb la qüestió racial.

Marie Boine Person Una sami -poble del nord d'Escandinàvia- actuarà el 12 de juny. «Pertany al gènere de la música ètnica de tots els racons del món, dit *World Music*. Les seves lletres parlen de les lluites del seu poble contra les polítiques d'assimilació que els han estat imposades per Finlàndia, Noruega, Suècia i l'extingida Unió Soviètica.

Celia Cruz I d'altres en un festival de salsa que, en principi, es farà al juliol, dins la programació del Grec.

La llibreria de dones ha fet un any. Felig aniversari!!!

Laurie Anderson En el Tívoli farà concert el 5 de juny.

Plataforma La discoteca de dones: ja us vaig dir que tots els segons dimecres de mes podíeu anar a ballar al Plataforma. Bé, doncs, s'ha canviat el dia i ara serà el dijous.

El proper mes, l'11 de juny, ens hi esperen *Mujercitas*, un grup de teatre que ve de Madrid, i després música i ...

TEATRE

Petits contes misògins Per a les que us heu perdut aquesta representació portada a l'escena per cinc dones, encara teniu una possibilitat fins al 7 de juny, a Terrassa (Teatre Alegria).

EXPOSICIONS

Mostra de creació de dones Escultures, pintura, fotografies, escrits, videos... ocuparan les sales de K la Dona durant el primer cap de setmana de juliol.

In Vitro de les mitologies de la fertilitat als límits de la ciència un tema actual i alhora polèmic és plantejat des d'una altra òptica. L'exposició que durarà fins al 7 de juny presentada en la Fundació Miró conté peces relacionades amb la fecunditat, representacions simbòliques de la presència de la fertilitat en el menjar, verges romàniques i gòtiques, col·lecció d'eines mèdiques ... Fins i tot us hi trobareu una escenificació d'un laboratori amb una simulació de tècniques.

Pau Roy

LAURIE ANDERSON

Una actriu que utilitza l'escenari i la seva creació artística per transmetre'ns el seu desacord amb molts dels aspectes de la societat. En la presentació de l'últim treball *Halcyon days* reflexiona sobre la censura als EUA. Critica que els governants hagin de dir als artistes el que han de fer i el que no.

De tota manera mostra una gran preocupació pel fet que els esdeveniments descrits pels mitjans de comunicació

sota el vist-i-plau governamental estiguin considerats com a una nova forma de creació artística popular. «La guerra del Golf, els judicis per temes sexuals i el cop d'estat a Rússia van ser retransmesos pels mitjans de comunicació com espectacles. Jo, com a artista multimèdia, vaig observar sorpresa com els meus compatriotes nord-americans acceptaven l'espectacle com una realitat, com història». Molt interessant!!

JODIE FOSTER

Em penso que tenim una altra famosa que ens fa costat en la nostra batalla col·lectiva. Ho dic per les seves declaracions realitzades el dia que recollí l'òscar dedicant-lo a totes les dones que l'havien precedida i també per la resposta donada a la premsa davant les protestes dels mani-

festants gais a les quals respongué: «Em sembla molt bé que la gent protesti per les seves idees», quan semblava que l'interès de la premsa era més morbós i es centrava a descobrir si es ficava al llit amb una dona o no.

Xaro Vivas

Renée Vivien

O la Revolta de Safo 1900

Jo no sé, en presagiar les mortals tristors,
Si, en la llunyana nit on l'aurora s'atura,
El teu alè no fugí com un aroma de flors,
Sense afany d'agonia, sense deliris o plors,
Ni si el teu llit d'amor és ja la meua sepultura.

Renée Vivien: *Etudes et Préludes*

Melancònica, angoixada, vacil·lant i «greu com Hamlet», consumida, espantada i «lívica com Ofèlia», Renée Vivien, escriptora solitària i atípica del simbolisme francès no aconseguí mai de passar a la posteritat guarnida dels honors adients a la qualitat de la seva obra creativa i les seves valuoses recerques sobre els fragments de Safo. De poc han servit el bust en marbre que li féu Rodin o la seva inclusió en la selectiva *Enciclopèdia Britànica* per difondre el seu nom més enllà de les èlites interessades en la poesia decadentista de fi del XIX, o en els refinats moviments lèsbics que sorgiren a París abans de la primera guerra mundial, i dels quals ella era una particip molt singular. El seu oblit per part de la crítica erudita de l'època es pot explicar en la mida que Renée Vivien, tant des de l'afecte com des de la filologia, va reivindicar per Safo una homosexualitat que fins els seus treballs, era part de la ficció però no de l'acadèmia, interessada a mantenir l'ambigüitat de la poeta de Lesbos. A més, la seva identitat obertament lesbiana despertà suspicàcies cap a les seves traduccions de la lírica grega, correctes però un pèl massa apassionades, cosa que li valgué el títol de la *Safo 1900* i el més pervers de la *Safo Satànica* per la poc dissimulada delectança en la consciència de pecat amb què expressa la seva sexualitat.

Curiosament, tampoc els estudis sobre història de la dona -tret, és clar, dels que investiguen el pensament lèsbic- li dediquen consideració o espai. És molt probable que l'excés de sofisticació i frivolitat de què feien gala les exquisides Amazones de la *belle-époque*, eclipsés les seves fetes intel·lectuals i estètiques que, llevat de Colette i Djuna Barnes -totes dues reintegrades a l'heterosexualitat posteriorment- són força ignorades o reduïdes a anècdotes i llegendes que nodreixen el bagatge biogràfic del lesbianisme occidental. I, fins i tot les cròniques socials del gran món parisenc de començaments de segle, més preocupades òbviament pel batibull homoeròtic de tan distingides senyores que no per la seva sensibilitat, van atorgar a Renée Vivien un paper més aviat secundari que protagonista, en presentar-la com la sofrent amant de la sobirana i irresistible Natalie Clifford Barney, amfitriona del *Temple de l'Amistat* (cèlebre seu de festes i trobades al número 20 de la rue Jacob) i, més endavant, com l'extravagant, i no obstant submissa

favorita de la puixant Hélène Rotschild, baronessa de Zuylen de Neyvelt, significativament dita *La Brioché*.

Però Renée Vivien, nascuda Pauline Tarn a Londres, l'any 1877 i traslladada a París l'any següent, té el mèrit ni més ni menys d'haver estat la segona dona a traduir Safo del grec a una llengua moderna al 1903 -la primera versió femenina fou realitzada l'any 1681 per Anne La Fèvre Dacier que apostà per una Safo casta i heterosexual- i aconseguí remoure la polèmica que al voltant de la qüestió es lliurava entre França i Alemanya. És cert que quan va emprendre la tasca d'enfrontar-se amb el text original, el corpus de fragments descoberts de Safo s'havia ampliat, els estudis biogràfics guanyaven en precisió i ja T. H. Wharton i Pierre Louÿs (autor de *Les Cançons de Bilitis*) havien apuntat, bé que amb graus de rigor diferents, l'evident existència d'un objecte eròtic femení a la poesia de Safo. Tanmateix, la radicalitat de la proposta de Vivien fou pregona i temerària. Canvià l'ortografia de «Sappho» per la forma dòrica correcta de «Psappha», asserí que en els fragments «no es troba ni el més lleuger sentiment de tendresa per un home», rebutjà la interpretació tradicionalista de Safo com a protectora del matrimoni i la família, i negà rotundament la insistent descripció de Safo com a dona lletja i desagradable. Va eliminar les ambigüitats que en aquells temps envoltaven les variades presentacions de la poeta i oferí la Safo més lesbiana de totes les revisions fetes fins llavors. I, tot i que no va romandre neutral respecte al personatge, i que se'n va permetre recreacions, el resultat final és una formidable col·laboració amb la precursora lèsbica sense menyscapte d'una qualitat de traducció força acceptable. Els erudits però, ni es pronunciaren ni es pronunciaren. Pocs es van prendre seriosament una dona que afirmava amb emoció morbosa que els llavis de l'Atis que fa «els ardents petons» pertanyen a una noia i no pas a un jove com es pensava aleshores. Van ser en canvi Louÿs, Deschanel i Croiset els que van rebre els atacs de Willamovitz i Reinach, les grans autoritats hel·lenistes del moment. El missatge de Renée Vivien no es va discutir i així se silencià. De tota manera, la idea de formar una comunitat de lectores i practicants del lesbianisme o «safisme» a imitació del gineceu de Mitilene arrelà al bell mig de París al canvi de segle.

No seria just d'ignorar el paper determinant que en aquest projecte París-Lesbos tingué Natalie Clifford Barney «adoració i maledicció» de Renée Vivien. S'havien conegut l'any 1899 a París dins del marc d'un grup de dones anglo-americanes que cercaven l'exili alliberador de la capital francesa, on l'esteticisme i les recreacions masculines de Baudelaire, Verlaine, Zola i Proust entre molts d'altres a l'entorn de la sexualitat lesbiana, transformà el safisme en una exquisida eròtica parisenc. El coneixement de la llengua grega, privilegi clarament masculí, esdevingué una fita per a aquestes joves que, com Virginia Woolf a Anglaterra, eren conscients que aquella marca d'aristocràcia intel·lectual deixava en mans exclusivament virils les regnes de la civilització occidental. Evidentment, el cas de les *safistes* de